

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

(назва інституту, факультету)

Кафедра обліку і оподаткування

(повна назва кафедри)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Магістр

(освітній рівень)

на тему: **Особливості розвитку малих підприємств**

Виконав: студент 2 курсу, групи ОО-М2

напряму підготовки (спеціальності)

071 Облік і оподаткування

Курляк М.В.

Керівник: д.е.н., проф. Баланюк І.Ф.

Рецензент: д.е.н. проф. Левандівський О.Т.

Івано-Франківськ – 2022р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади оцінки розвитку малих підприємств.....	7
1.1. Економічна сутність розвитку малих підприємств у ринковому середовищі	7
1.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності малих підприємств	14
1.3. Класифікація суб'єктів малого підприємництва	22
РОЗДІЛ 2. Становище та загальний характер розвитку малих підприємств	32
2.1. Оцінка рівня сприятливості ринкового середовища для розвитку малих підприємств.....	32
2.2. Ведення обліку в малих підприємствах	39
2.3. Подання звітності малими підприємствами.....	46
РОЗДІЛ 3. Концептуальні перспективи та тенденції малого підприємництва	54
3.1. Концептуальна оцінки розвитку малих підприємств.....	54
3.2. Аналіз діяльності малих підприємств	60
3.3. Пропозиції щодо забезпечення розвитку малих підприємств	65
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми: Успішний економічний розвиток будь-якої держави безпосередньо залежить від діяльності безлічі тисяч чи подекуди навіть мільйонів малих підприємств. Мале підприємництва – це кров економіки, яка неперервно переганяє усе, від грошові кошти до найрізноманітніших плодів людської праці. Ці розрізнені, дрібні суб'єкти господарської діяльності разом утворюють ту базу, фундаменти для існування всієї економіки.

Якщо розглядати особливості розвитку особливості розвитку малих підприємств в українських реаліях, тоді доводиться зважати на воістину унікальні суспільно-політичні, історичні та економічні умови, в яких наша країна опинилася після відновлення незалежності в 1991р. та подальших постколоніальних та пострадянських кроках творення нової держави зразка ринкової економіки. Усе ж таки, коли все життя українці були рабами соціалістичної ідеології та укладу життя, раптова зміна вектору світосприйняття, багато кого збентежила і вибила з колії, утім, з'явився певний прошарок ініціативних людей, які взялися творити власне майбутнє, власними руками, засновуючи маленькі підприємства. Від малого фермерського господарства до невеличкої крамнички у центрі міста – малі підприємства почали виникати, їхня кількість стрімко збільшувалася, а механізми ринкової економіки ставали все більш помітними.

Будь-яка господарська діяльність супроводжується веденням обліку та складанням звітності. Українські законодавці потурбувалися, щоб у цьому плані полегшити життя власникам малих підприємств, і спростили обов'язкові вимоги до ведення обліку та подання звітності малими підприємствами. Утім, як би чиновники не намагалися розповідати про сприятливі бізнес-клімат у країни, дійсність вказує на те, що ведення не таке вже й просте та зрозуміле для пересічної людини.

Розкриття сутності поставленого питання займалися такі визначні вчені економічного фаху: О.І. Тимченко, А.М. Безус, К.В. Шафранова, Р.Е. Умеров, Н.Н. Бех, Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк, М.Й. Малік, О.В. Ходаківська, О.В. Ковальова, В.А. Мамчур, В.С. Півторак, О.М. Супрун, О.О. Прутська, О.М. Саковська, К.Ю. Ксенофонтова, Л.В. Мамчур, О.В. Алексеева, О.В. Горбатюк, О.Ю. Грищенко, М.П. Мартинюк, В.Г. Гаврилюк, В.А. Пехов, В.О. Іванченко, І.Д. Білокінна, Г.М. Горошко, О.М. Кононенко, Г.М. Колісник, І.О. Богатирьова, Л.Є. Сімків, С.А. Побігун, Т.П. Ткаченко, І.І. Коляденко, В.О. Швадченко, В.Ю. Стрілець, К.І. Оксенюк, Т.В. Куклінова, Н.А. Азьмук, О.В. Квасниця, В.В. Луцяк, О.С. Кічук, І.Ю. Крамар, Н.Ю. Мариненко, В.В. Виговська та інші. Водночас лишається чимало невирішених питань, які насамперед пов'язані з аналізом, адаптацією національних середовища до міжнародних, запровадження новітніх технологій, прилаштування обліку до потреба сучасного суспільства, яке все більше починає усвідомлювати вагомість малого ініціативного підприємництва.

Об'єктом роботи є процес розвитку малих підприємств на прикладі ТОВ “ВКФ “ІНТЕМ”.

Предмет дослідження: розробка напрямків поживавлення позитивних процесів пов'язаних з розвитком малих підприємств в українських реаліях.

Мета роботи: метою дипломної роботи є дослідження загальних тенденцій розвитку малих підприємств в Україні, особливостей ведення ними бухгалтерського обліку та складання звітності на вимогу відповідних уповноважений органів. Для досягнення поставленої цілі виокремлено такі завдання:

- вивчення економічної сутності та класифікації малих підприємств;
- дослідження нормативно-правового аспекту існування малого підприємництва;
- опис механізмів сприяння розвитку малих підприємств;
- вивчення теоретичних особливостей ведення обліку малими підприємствами;

- аналіз складання звітності малими підприємствами;
- пізнання специфіки оцінки загального розвитку малих підприємств;
- аналіз головних аспектів діяльності малих підприємств;
- пропозиції щодо сприяння розвитку малих підприємств.

Методи дослідження: синтез, розрахунково-аналітичний аналіз, спостереження, проєктний та графічний аналіз.

Інформаційна база дослідження: виступають загально доступні джерела інтернету та база практики на товаристві з обмеженою відповідальністю “ВКФ “ІНТЕМ”, м. Івано-Франківськ.

Практична цінність: переживаючи, напевно, найскладніші моменти в історії України, як ніколи, потрібно розробити ґрунтовну наукову базу для майбутнього після воєнного відновлення країни, адже саме ефективне сприяння розвитку малих підприємств дасть змогу більшій кількості людей самореалізуватися та стати надійним підвалинами для всеукраїнського економічного відродження.

Публікації:

1. Кулик Л.Ю., Курляк М.В. Організація обліку на суб’єктах малого підприємництва в Україні. Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: регіональні особливості та світові тенденції: *III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів та молодих вчених*. 2019. С. 305-306

2. Андрейчук Л.М., Курляк М.В., Максимішин А.В. Інвестиції та їхнє значення в економічному розвитку країни. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств: “Формування і ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств”: *VIII Міжнародна науково-практична щорічна інтернет-конференція*. Львів: Ліґа-Прес. 2019. С. 235-237

Структура та обсяг роботи: дипломна робота викладена на 87 сторінках машинописного тексту, складається зі вступу, 3 розділів, загальних

висновків, списку використаних джерел та 2 додатку. Робота ілюстрована 9 таблицями, 8 рисунками. Список використаних джерел містить 78 найменування на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

Теоретичні засади оцінки розвитку малих підприємств

1.1. Економічна сутність розвитку малих підприємств у ринковому середовищі

Малі підприємства являються одним із основоположним засобів розвитку всеукраїнської економіки. Це є основою дрібносерійного виробництва; вони формують загальні темпи росту економіки, витворюють структуру та якісну частку ВВП, збільшують градус демократизації країни; це та саме складова, котра сприяє якісному перевтіленню економіки, скорій окупності витрат, свободі вибору у ринкових умовах; забезпечують реалізацію новацій, товарну насиченість ринку, створенню додаткових робочих місць; створюють окрему соціальну верству, підприємців, котрі є базою для середнього класу, що своєю чергою сприяє послабленню різних проявів монополії та розвитку слухного конкурентного середовища на ринку.

Безпосередньо малі підприємства створюють сприятливі умови для розвитку економічних екосистем країн та наближують її до споживачів. Підприємство – це та економічна одиниця, котра спроможна вирішувати низку важливих економічних завдань:

- створення конкурентного середовища;
- залучення приватного капіталу і зовнішніх інвестицій;
- удосконалення наявних технологій виробництва;
- розвиток соціально-економічної комунікації у суспільстві;
- надання громадськості нових робочих місць;
- створення справжніх джерел збагачення населення;
- забезпечення виробництва безлічі нішових та унікальних товарів

чи надання таких самих послуг;

- розвиток новаторських галузей економіки та сприяння самореалізації творчим людям.

В економічній теорії поняття “підприємництво” і “підприємець” з’явилися в XVIII ст., в епоху капіталізму. Вчені-економісти епохи капіталізму надали перший систематичний науковий опис цих категорій. Так, родоначальником наукового поняття “підприємництво” був англійський економіст Кантильон Р. (1680–1730 рр.), який у своїй роботі “Досвід про природу торгівлі взагалі” (1725 р.) розглянув підприємництво як особливий вид діяльності, пов’язаний з елементами ризику. Згідно з Кантильоном Р., підприємець є особливий суб’єкт, наділений властивостями передбачати, ризикувати, брати на себе всю повноту відповідальності за прийняті рішення [1, с.154].

Нові економічні умови початку XX ст. спричинили те, що з початку 30-х років XX ст. на зміну епосу масового виробництва прийшла епоха збуту, що характеризується швидкою диверсифікацією продукції на базі активної боротьби за споживача. Ідеологами підприємництва на той період з’явилися видатні вчені: Шумпетер Й., Кларк Д., Хайек Ф., Друкер П. та ін.. Відомий американський економіст австрійського походження Шумпетер Й. (1883–1950 рр.) у своїх дослідженнях враховував зв’язок підприємництва з так званою динамічною невизначеністю. У 1911 р. вперше вийшла друком його робота “Теорія економічного розвитку”, яка стала основою вчення про підприємництво як інноваційну діяльність. Вивчаючи закономірності суспільного прогресу, Шумпетер Й. доходить висновку, що рушійною силою економічного розвитку є підприємець, діяльність якого “полягає в створенні і впровадженні нових комбінацій факторів виробництва ” [2, с. 169]. Право власності на майно не є для нього ознакою підприємця. Шумпетер Й. наголошував, що масова поява підприємців слугує єдиною причиною піднесення економіки. Наслідком нових комбінацій є нововведення, інновація. Підприємець в такій ситуації покликаний “... робити не те, що роблять інші” і “... робити не так, як роблять інші” [3, с. 170]. За Шумпетером Й., підприємець – не обов’язково фізична особа, може бути і група осіб; підприємець – не обов’язково власник, в цій якості здатний виступити і менеджер. До того ж

підприємницький статус не постійний, суб'єкт ринкової економіки є підприємцем тільки тоді, коли він здійснює функції новатора, і втрачає цей статус, якщо переводить свої справи на рейки рутинного процесу. Погляд на підприємця як на новатора, феномен суспільного розвитку, вперше запропонував Шумпетер Й., він став своєрідним фундаментом теорії підприємництва [1, с. 156].

Отож підсумовуючи, можна сформулювати визначення до поняття “підприємництво” та “підприємець”. Підприємництво – це організаційно-господарська діяльність з метою отримання максимального прибутку, що і є найбільшим вираженням успіху. При чому чим інноваційна діяльність – тим більша вірогідність успішності підприємницької діяльності. Підприємець – це персону, котра бере на себе відповідальність та всі можливі ризи у заснуванні нового суб'єкта господарської діяльності та має хист до прийняття ініціативних та успішних управлінських рішень, що можуть призвести до отримання прибутку.

Рис. 1.1. Характерні риси підприємця

* Джерело: [1, с. 157].

Загалом можна виділити три основні функції підприємництва. Перша – ресурсна. Економічні ресурси необхідні для будь-яких видів господарської діяльності, а це – фактори виробництва. До них можна віднести природні ресурси – земельні надра, лісові масиви та водойми. Також інвестиційні ресурси – обладнання, виробничі верстати, інструменти, транспорт, інші засоби, що задіяні у процесі виробництва товарів, послуг та їхньої безпосередньої доставки до замовників. Умовно третім вид ресурсів слід назвати людські, тобто трудові ресурси. Їх можна визначити за допомогою якісного та кількісного складу робочої сили, її класифікації, спеціалізації, рівнем зайнятості. В останні роки у науковій теорії та на, власне, практиці дедалі частіше виділяють вагомість ще одного ресурсу – підприємницького хисту. Зазвичай саме підприємець бере на себе ініціативу у новаторському, нетрадиційному поєднанні факторів виробництва – землі, капіталу, праці, що у свою чергу сприяє зростанню створенню товарів і послуг, росту продуктивності економіки. Домагається він цього, здійснюючи другу функцію підприємництва – організаторську. Підприємець застосовує власні здібності та навички, аби забезпечити таке поєднання факторів виробництва, котре якнайкраще призведе до досягнення цілі, прибутку. Третя функція підприємництва – творча, котра безпосередньо зв’язана з новаторством. Її роль особливою мірою підвищується в умовах новітнього науково-технічного прогресу.

Взаємодія малого і великого бізнесу, здатна допомогти вижити в сучасних ринкових умовах підприємствам-гігантам, і підняти новоствореним малим підприємствам. У світовій економіці підприємництво побудовано на принципі кооперування великих та малих підприємств, причому великі підприємства орієнтуються не на придушення малого бізнесу, а, навпаки, на взаємовигідну співпрацю з ним. Тому великі і малі підприємства взаємодоповнюють один одного, особливо у сфері спеціалізації окремих виробництв і в інноваційних розробках. Якщо велике виробництво орієнтується на масовий порівняно однорідний попит, випуск великих партій

стандартної продукції, то малі підприємства функціонують на невеликих сегментах ринку, в обраних ними нішах з обмеженою номенклатурою виробів. Ринковими нішами є ринки готової продукції, насамперед високої технології, які утворюються тоді, коли попит на певному ринку не може задовольнити велике виробництво через малу ємність самого ринку або через те, що виробництво не може досягти такого розміру, за якого воно покрило б весь попит на цьому ринку[1, с. 159].

Український розвиток малих підприємств здійснюється за умов важкої та нестабільної економічно-політичної ситуації в країні. Мале підприємство, як суб'єкт соціально-економічних взаємин існує в українських реаліях приблизно вже три десятиліття, одночасно з тим як у більш розвинутих країнах заходу воно вже стало невіддільною частиною органічною складовою новітньої економіки протягом не менш двох сторіч.

Таким чином, мале підприємство, як загально економічне явище та предмет економічного дослідження потребує, перш за все, чіткого і зрозуміло визначення.

У безлічі екземплярів західної наукової літератури, де розглядається питання малого підприємства та його сутності, обходиться проблематика з'ясування його соціально-економічного значення та роль у кризовому чи близькому до кризового середовищах, а натомість переважно зосереджується увага на більш практичних аспектах його діяльності: технологія заснування і управління, організація, державне регулювання.

Це пояснюється тривалим і безперервним історичним процесом розвитку та інтегрованістю малого підприємництва в економічну систему розвинутих країн. До числа найвагоміших західних дослідників малого підприємства відносять: Брю С., Галагера Р., Друкера П., Міленбуша Х., Мескона М., Речмена Д., Хейне П., Хоскінга А., Шумпетера Й. та ін. [4]

Розробка змісту такого воістину багатостороннього поняття, як “мале підприємство” у вітчизняному науковому середовищі ще далеко до довершеності. Попри ріст у кількісному та якісному плані публікацій на

тематику й проблематику розвитку в Україні все ще існують певні розбіжності у тлумаченні термінології малого підприємництва. У тому числі, часто допускаються таких неточностей, як в економічній літературі:

- узагальнення малого підприємництва із безпосередньо підприємництвом;
- узагальнення малого підприємництва із безпосередньо його об'єктом – малим підприємством чи малим бізнесом.

Ведучи ґрунтовне дослідження економічної сутності таких малих господарських одиниць, як малі підприємства можна неодноразова зіткнутися з поняттями, на зразок “мале підприємництво”, “малий бізнес”.

Ці терміни дуже часто ототожнюються. За словами професора Карсекіна В.: “дійсно практично повсюдно проходять ототожнення підприємництва з малим бізнесом, широке використання у вітчизняній науці та практиці терміну “мале підприємництво” [5, с. 72].

Справді це досить споріднені, але не тотожні поняття. Якщо брати “бізнес” – то це поняття має значно ширше значення, аніж підприємництво, адже бізнес охоплює всі різновиди діяльності чи взаємин, які тим чи іншим чином можуть приносити дохід.

Утім, нас цікавить саме аспекти визначення такого поняття, як “мале підприємство”, котре є невід’ємною складовою “малого підприємництва”, але однією з кількох.

Своєю чергою слід зазначити, що мале підприємство – це суб’єкт господарських відносин, котрим керує незалежний ні від кого власник, цей суб’єкт не займає у своїй галузі певної позиції домінування, і котрий підпадає під низку критерії за щорічним виторгом та загальною кількістю працівників.

Також у науковій літературі зустрічається безліч інших трактувань цього терміну, низку з ним ми продемонстрували у наступній таблиці.

Мале підприємство зважаючи на свої незначні фінансові потужності та можливості, у загальному вимірі, впроваджувати кардинально нові методи не здатне творити конкуренцію своїм більш потужним колегам. Утім, воно може

зі значним успіхом охоплювати саме ті ніші господарювання, де діяльність великих підприємств є малоефективних, що з плином певного часу може дозволити малому підприємству нагромадити додану вартість і переформовуватися у середнє, а згодом навіть у великий господарюючий суб'єкт.

Таблиця 1.1

Основні підходи до трактування дефініції “мале підприємництво”

Автор	Сутність
Білорус О	Мале підприємництво – це особливий підвид підприємництва, що полягає у створенні і практичній реалізації нового економічного процесу або здійсненні особливого внеску у вже існуючий економічний процес, пов'язаний із підприємницькою діяльністю громадян – фізичних осіб та з функціонуванням малих підприємницьких структур різних форм власності та організаційно-правових форм з метою отримання прибутку за умови особистої зацікавленості суб'єкта підприємництва в ній і необхідності задоволення при цьому певних потреб суспільства [6, с. 14-18].
Варналій З.	Мале підприємництво – це самостійна (за рахунок власних коштів) систематична інноваційна діяльність громадян-підприємців та малих підприємств на власний ризик з метою отримання підприємницького доходу (надприбутку) [7, с. 13-17].
Гетьман О., Шаповал В.	Мале підприємництво – це самостійна господарська діяльність малих підприємств та громадян-підприємців, яка ведеться з метою отримання прибутку [8, с. 22].
Довгальова О., Балабенко О.	Мале підприємництво – це особлива форма економічної активності, що передбачає: – орієнтацію на досягнення комерційного успіху; – інноваційний та ризиковий характер діяльності; – перспективність спрямування на подальший розвиток, розширення масштабів і сфери діяльності; – свободу та самостійність суб'єктів у прийнятті управлінських рішень та здійсненні бізнесу; – майнову відповідальність підприємця за результати господарювання; – постійний характер господарської діяльності, укладання регулярних, а не одноразових угод [9, с. 44].
Кузьменко А., Козакова А.	Підприємства сектору малого підприємництва є складними системами, що функціонують в умовах нестабільності з постійними джерелами нових можливостей і загроз, що створюють складну, неоднорідну і важко передбачувану обстановку [10, с. 289].
Красота О., Кір'єв І.	Мале підприємництво як особливий підвид підприємництва, пов'язаний із підприємницькою (тобто на власний розсуд та ризик) діяльністю окремих фізичних осіб підприємців та з функціонуванням малих підприємницьких структур (мікро- та малих підприємств) будь-якої форми власності і відповідної правової форми організації бізнесу з метою отримання прибутку (тобто на комерційній основі) [11, с. 105].
Матусова О.	Мале підприємництво – сектор регіональної економіки, в якому функціонують суб'єкти підприємницької діяльності різних організаційно-правових форм, що здійснюють самостійну, інноваційну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність з метою отримання економічного і соціального ефекту [12, с. 13].

Загалом можна знайти безліч самотніх визначення малого підприємства, утім, власне, розвиток малого підприємства являється могутнім аспектом структурного та якісного реформування економіки, пришвидшення науково-технічного розвитку, витворення геть нового соціального прошарку.

Відповідно, більша частина робітників країни само реалізується через підприємницьку сферу, або, по іншому, через власний бізнес, який на перших порах створюється самим підприємцем та членами його сім'ї [13, с. 93]. Проте малі приватні підприємства та суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи, особливо спочатку становлення, мають самостійно вирішувати питання, які потребують всебічних знань та практики. Проте, як відома, знання та практика приходять з часом, тому на початках своєї роботи підприємці повинні використовувати не практику та інтуїцію, тобто ризикувати [14, с. 46].

1.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності малих підприємств

Наразі реалії, в яких відбувається розвиток малих підприємств української держави являється досить закономірним наслідком здійснення її ж державної структурної політики. Основою для формування державної політики та механізмів регулювання розвитку малих підприємств становлять законодавчі норми, які налагоджують процес створення підприємницького середовища, а разом з тим і захисту прав підприємницьких ініціатив.

Держава у нашому випадку займає позицію модератора, тобто головного джерела інституалізації норм, правил, традицій чи навіть програмових документів стратегічного характеру щодо питань розвитку підприємств.

Після розвалу радянського союзу постало питання переходу економіки під стандарти вільного ринку, відповідно ново-відновлена українська держава почала формувати нову нормативно-правову базу, у тому числі й з питань врегулювання підприємницької діяльності. Тобто держава почала

провадження структурної політики, шляхом прийняття нових законодавчих актів, формування регуляторних органів, розробкою певних програм підтримки підприємців тощо.

Також почали активно розвиватися механізми у напрямку підприємницької ініціативи, утім, попри те, що й донині державні структури у більшій мірі послуговуються інструментами минулих днів, особливо на регіональних, місцевих рівнях. Щоправда, прогрес не стоїться на місці, усе розвивається і поступово, не так швидко, як хотілося б, утім, відбувається усвідомлення всім учасниками підприємницького процесу потреби у взаємній підтримці, а зі сторони держави – більш ретельного захисту ініціатив підприємницької діяльності.

В економіці, в розрізі малих підприємств, ситуації досить специфічна, неясність умов та загальна нестабільність інституцій, на додачу з проблемами достатньої організованості ринку, усе це разом зумовлює потребу в покращенні сфери господарювання.

Базу структурної політики та регуляторних механізмів розвитку малих підприємств становлять законодавчі та нормативні акти, в яких закладені “правила гри”, засади економічної поведінки зі створення й перерозподілу благ, створених підприємцем у системі “виробництво-обмін-розподіл-споживання” [12, с. 37].

Безперешкодний розвиток підприємництва закріплений Конституцією України, як один із основоположних складових громадянського суспільства. А втім, відносна нестабільність і та недостатня зрозумілість державної політики зумовлює певне стримування соціально-економічних перетворень [15].

Головні проблеми, які описують структурну політику у сфері розвитку малих підприємств:

- малозрозуміла для пересічної людини система оподаткування, яка часто змінюється за підходами і об’єктами;

- наявність адміністративного тиску на підприємців, особливо на місцевому рівні;
- обтяжливість системи видачі дозволів, погодження та ліцензування, що регламентують підприємницьку діяльність;
- дефіцитність системи фінансово-кредитної та бюджетної підтримки підприємницької діяльності загалом і особливо у сільській місцевості;
- нерегульованість умов рівного, конкурентного доступу підприємців до ресурсів;
- відсутність практичної державної підтримки об'єднань із захисту прав та свобод підприємців;
- наявність проблем із кадровою забезпеченістю через системну розбалансованість системи професійно-технічної освіти та загалом її непопулярності поміж молоді;
- неефективність дорадчої діяльності та відсутність якісної пропаганди підприємницької діяльності [12, с. 38,].

Нормативно-правовими актами, у тому числі Господарським кодексом України підприємництво визначено, як господарська діяльність, що здійснюється з метою одержання прибутку й на безпосереднє регулювання цього процесу на ринкових засадах спрямовується структурна політика [16]. Утім, в умовах України з ретельним урахування всіх релевантних чинників у структурної політики є достатньо проблем, оскільки сама політика часто змінюється, загалом відсутність логічного конструктивного зв'язку нових рішень з попередніми, оскільки замість ефективної імплементації тих хороших аспектів, що були у минулому відкидають їх через якісь свої політичні переконання. Це один з чинників, який сформував який створив явище постійної нестабільності, демотивації підприємців, ще й сформував вельми низький рівень недовіри суб'єктів господарювання до державного апарату. Сьогодні бізнесмени, підприємців, особливо малі та дрібні переважно покладаються лише на себе [17, с. 305].

Здійснюючи аналіз структурної політики стосовно трансформації царини малих підприємств, пропонуємо виділяти основні напрями, котрі забезпечать найпомітніший вплив на розвиток даного виду підприємництва через здійснення належних організаційно-правових заходів:

- захист підприємницьких ініціатив у сфері ІТ;
- захист земельних та майнових прав підприємців;
- розвиток громадянського суспільства через створення ініціативних груп сприяння розвитку соціального підприємництва;
- формування більш актуального правового забезпечення трудових відносин;
- збереження довкілля із захистом екологічних прав та свобод громадян [18, с. 236].

Якщо перейти до конкретики то основними нормативно-правовими документами, що регламентують ведення обліку на малих підприємствах та їхні умови існування можна вважати ось такі:

1. Конституція України [15];
2. Господарський кодекс України [16];
3. Податковий кодекс України [19];
4. Митний кодекс України [20];
5. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996 [21];
6. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
7. Міжнародні стандарти фінансової звітності та бухгалтерського обліку;
8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань та господарських операцій підприємств та організацій, та розроблена до нього Інструкція по застосуванню від 30.11.1999 р. № 291 (загальний План рахунків) [22];
9. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку від 29.12.2000 р. № 356 (МР № 356) [23];

10. Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності від 28.08.2021 р. № 998 [24].

Ця вся нормативно-правова документація визначає концептуальний базис, напрямки та загальні принципи відповідно до яких мусить вестися облік на всіх підприємствах, зокрема й на малих. З іншої сторони питання, прийнята нормативно-правова документація, котра регламентує ведення обліку суто на малих підприємствах. До них належать:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 “Спрощена фінансова звітність” від 25.02.2000 р. № 39 [25];
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств [26];
3. Спрощений План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств від 19.04.2001 р. № 186 (спрощений План рахунків) [27];
4. Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 25.06.2003 р. № 422 (МР № 422) [28];
5. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 15.06.2011 р. № 720 (МР № 720) [29];

Отож виходить, що у українському законодавстві, з однієї сторони, закладене єдине нормативно-правове регулювання для всіх видів підприємств, а з іншої, присутня часткова диференціація, опираючись на розміри підприємств.

Відмінність умов правового господарювання створює більш сприятливі умови для ведення своєї діяльності малим підприємствам, котрі часто навіть не маю штатних бухгалтерів. Таке сприяння з боку держави дозволяє малим підприємствам більше зосереджувати увагу саме на отримання прибутку, а не на максимально ретельному обліку своєї діяльності перед контролюючими органами.

Також важливим аспектом нормативного регулювання обліку на малих підприємствах є можливість вибору між двома системами: загальною та спрощеною. Звісно, зазвичай саме спрощення система буде більш вигідною для малих суб'єктів господарювання, але в залежності від виду діяльності вигідність тієї чи іншої системи може змінюватися.

Тепер розглянемо детальніше використання спрощеної системи та її нормативно-правове регулювання.

Право на застосування спрощеної системи передбачене Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [21].

Так, п. 3 ст. 2 цього Закону визначено, що “суб'єкти підприємницької діяльності, яким відповідно до законодавства надано дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів і витрат, ведуть бухгалтерський облік і подають фінансову звітність у порядку, встановленому законодавством про спрощену систему обліку і звітності” [30, с. 1049]. Певна нечіткість у формулюванні потребує уточнення:

- 1) суб'єктів підприємницької діяльності, що мають дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів і витрат;
- 2) розуміння терміну “спрощена система обліку і звітності”.

Згідно із Законом України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” [31] та Податкового кодексу України (ПКУ) [19], дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів і витрат мають суб'єкти малого підприємництва, в тому числі й малі підприємства. У наведених нормативних актах визначено можливість застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності [30, с. 1049].

У тому числі, Законом України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності” (ЗУ № 4014) [32] запропоновано ст. 11 “Спрощена система оподаткування, обліку та звітності” Закону України “Про державну підтримку малого підприємництва” викласти у такій редакції:

“Для суб’єктів малого підприємництва в порядку, встановленому законодавством України, може застосовуватися:

- спрощена система оподаткування, обліку та звітності;
- спрощена форма бухгалтерського обліку та звітності.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності регламентується Податковим кодексом України.

Порядок ведення бухгалтерського обліку та звітності суб’єктами малого підприємництва визначається Міністерством фінансів України” . Себто можна підсумувати, що передбачений певний поділ на спрощену систему оподаткування обліку та звітності, відповідно ПКУ та спрощену форму бухгалтерського обліку і звітності, що визначається Міністерством фінансів України. Ототожнювати ці два поняття, на нашу думку – недоречно [33, с. 65].

22 березня 2012 р. прийнято Закон України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні”, наслідком чого стало втратою Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва” чинності.

У новому законі вказано, що “до основних напрямів державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні належать:

- 1) удосконалення та спрощення порядку ведення обліку в цілях оподаткування;
- 2) запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб’єктів малого підприємництва, що відповідають критеріям, встановленим у податковому законодавстві” [34].

Тут можна підсумувати, що державна політика спрямована на підтримку малого підприємництва відноситься до спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, що регламентується Податковим кодексом України, а не спрощеної системи обліку та звітності.

Варто розглянути визначення у вітчизняному законодавстві поняття “спрощена система оподаткування, обліку та звітності” та “спрощена система обліку та звітності”.

У відмінності від Податкового кодексу, який затверджує порядок нарахування і сплати єдиного податку, немає одностайно єдиного нормативно-правового акту, який би визначав дефініцію “спрощена система обліку і звітності” та регламентував би порядок її використання. Відокремлення і регуляція спрощених процесів здійснення обліку, який приділений безпосередньо для малих підприємств можна зустріти у: НП (С)БО 25 “Спрощена фінансова звітність” від 25.02.2000 р. № 39 [25], Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій суб’єктів малого підприємництва від 19.04.2001р. № 186 [27], Методичних рекомендаціях по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 25.06.2003 р. № 422 [28] та Методичних рекомендаціях із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 15.06.2011 р. № 720 [29].

Вивчивши та проаналізувавши всі вище наведені документи, можна вивести наступні узагальнення.

Спрощена система обліку і звітності – це комплекс процедур, що пов’язаний із законодавчо встановленим спрощеним використанням окремих елементів методу обліку (рахунки, подвійний запис, документація, оцінка і звітність) для безперервного і взаємопов’язаного відображення об’єктів обліку малого підприємства з метою полегшення роботи облікових працівників при веденні обліку та складанні фінансової звітності [30, с. 1052].

Також слід розглянути запропоновані державними структурами можливість використання українськими малими підприємствами Міжнародного стандарту фінансової звітності. Малі підприємства, які підпадають під критерії зазначеним у п.1.2 розділу 1 МСФЗ для малих та середніх підприємств складають повний комплект фінансових звітів. І не варто забувати, що теж у п. 1 розд. IV НП(С)БО 1 зазначено таке, “що підприємства, які для складання фінансової звітності застосовують МСФЗ для МСП, використовують форми звітів, затверджені цим стандартом” [34]. Себто використання МСФЗ для малих та середніх підприємств, на відміну від того

ж НП(С)БО 25, не дозволяє застосування скороченої за змістом фінансової звітності у складі “Балансу” та “Звіту про фінансові результати”, а натомість суто регламентує деякі відмінності у веденні обліку малими підприємствами.

Загалом можна підсумувати, що нормативно-правове забезпечення обліку для малих підприємств дозволяє виділити конкретні дві підсистеми: загальну та спрощену. Доведено що є певна відмінність у трактуванні податкового законодавства та суто облікового у питання спрощеної системи.

Урешті, Україна має досить перспективну базу для впровадження більш сприятливого та зрозумілого законодавства, яке регулювало б діяльність малих підприємств.

1.3 Класифікація суб'єктів малого підприємництва

Класифікація підприємств – це групування їх за певними ознаками. Такими ознаками можуть бути власність, розмір, рівень рентабельності та інші. Класифікація підприємств дозволяє цілеспрямовано підійти до їх вивчення, детальніше проаналізувати їхню діяльність у різних аспектах [35].

Таблиця 1.2

Різновиди підходів щодо класифікації підприємств [35]

Основи класифікації	Види підприємств
Форма власності	– приватні – колективні – державні – спільні
Форма господарювання	– одноосібні – кооперативні – орендні – господарські товариства
Галузі виробництва	– промислові – сільськогосподарські – транспортні – торговельні – банківські – страхові

Продовження таблиці 1.2

Кількість працівників і обсяг виробництва	—	малі
	—	середні
	—	великі

Якщо брати сферу діяльності то можна виокремити сільськогосподарські, будівельні, промислові, торгові, транспортні, фінансово-кредитні та інші підприємства. А форма власності дає змогу розбити підприємства на – акціонерні, приватні, державні, колективні; у свою чергу за розміром – великі, середні, малі; по рентабельності – прибуткові та збиткові.

Класифікація підприємств за видами діяльності дозволяє визначити і порівняти їх рентабельність, технологічні, економічні та інші особливості; виявити резерви підвищення ефективності і пості. Так, наприклад, для сільськогосподарських підприємств характерна сезонність виробництва, яка впливає на рух фінансових ресурсів, закупівлю сировини, швидкість обороту капіталу, потребу в кредитах тощо. Аналіз цих особливостей дасть можливість виявити резерви підвищення ефективності виробництва [35].

Досліджуючи питання класифікації малого підприємництва є багато підходів, власне, класифікації, але можна зазначити, що основні ґрунтуються на кількості працівників та річному обороту або за балансовою вартістю.

Утім, класифікація малого підприємництва починається загалом з класифікації всього підприємництва на мале, середнє та велике.

Відповідно українське законодавство має вже цілком усталені підходи до класифікації. Якщо послуговуватися останньою редакцією Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” можна сформулювати наступний підхід до класифікації, який наведений у таблиці.

Таблиця 1.3

Класифікація підприємств за Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [36, с. 138]

Вид підприємства	Балансова вартість, євро	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг), євро	Середня кількість працівників, осіб
Мікропідприємство	< 350 тис.	< 700 тис.	< 10
Мале підприємство	< 4 млн.	< 8 млн.	< 50
Середнє підприємство	< 20 млн.	< 40 млн.	< 250
Велике підприємство	< 20 млн.	< 40 млн.	< 250

Паралельно зі цим класифікація суб’єктів підприємницької діяльності подається у ст. 55 Господарського кодексу України, котра узагальнена у наступні таблиці.

Таблиця 1.4

Класифікація підприємств за Господарським кодексом України [36, с. 138]

Вид суб’єкта підприємництва	Критерії, що мають виконуватися одночасно	
	Обсяг річного доходу, еквівалент у євро за середнім курсом НБУ	Середня кількість працівників за календарний рік
Суб’єкт мікропідприємництва	< 2 млн. євро	< 10 осіб
Суб’єкт малого підприємництва	< 10 млн. євро	< 50 осіб
Суб’єкт середнього підприємництва		
Суб’єкт великого підприємництва(юридичні підприємства)	< 50 млн. євро	> 250 осіб

Класифікація підприємств за Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” відповідає положенням Директиви ЄС N2013/34/ЄС. Це дозволяє звільняти певні категорії підприємств від тих чи інших вимог щодо звітності. Загальний принцип такий: чим менше підприємство, тим менше воно має обліковувати й розкривати у звітності показників своєї фінансово – господарської діяльності. Тобто дрібні підприємства звільняються від обов’язку подавати таку саму звітність, яку мають подавати великі підприємства. Тож найближчим часом слід очікувати змін до Господарського кодексу із цього приводу [37, с. 139].

Також слід зауважити, що і в Господарському кодексі разом і у Законі України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” критерії відповідності у плані вартості вказані в євро. У також не варто забувати, що у тому ж Законі України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” зазначено, що існує тільки один грошовий вимірник, яким слід користуватися на час встановлення підприємству певного статусу – і це офіційний гривневий курс стосовно іноземних валют, середнє значення за період, який розраховується згідно з курсами виставленими Національним банком України, що застосовуються для євро впродовж року. Себто можна підсумувати, що перерахунок відбувається за середньорічним офіційним курсом за попередній звітний рік.

А якщо суб’єкт господарювання з однієї категорії за даними річної звітності впродовж двох років під ряд не відповідає наведеним законодавством критеріям, то він переходить до іншої категорії. Іншими словами, якщо він стає меншим суб’єктом, то отримує право на зміни у звітуванні не одразу, а лишень після того, якщо впродовж двох років поспіль за показними буде відноситися до такої категорії.

Заради повноти розкриття питання конче потрібно відмітити, що в інших країнах використовуються разом й інші класифікації підприємництва. До прикладу, у США Адміністрація малого бізнесу (SBA) здійснює класифікацію малого бізнесу відповідно до його структури власності, обсягів реалізації,

кількісної складової працівників та галузі. За приклад можна взяти звичайне промислове виробництво, де середнє підприємство буде таким уважатися, якщо воно має 500 або менше працівників, паралельно з цим підприємства, котрі займаються видобутком мідної та нікелевих руд – можуть мати аж до 1500 робітників й усе одно вважатимуться не великим підприємством. У США йде чітка класифікація компанії зі загальною кількістю менш ніж 10 працівниками, котрі рахуються за невеликі офіси/домашні офіси. Щодо звітності за податки, то Служба внутрішніх доходів не має окремої класифікації для малого бізнесу. Натомість цей державний орган виокремлює малий бізнес та осіб, що можна вважати самозайнятими, в одну групу, а великі та середні – в іншу. За тамтешньою податковою класифікацією малим бізнесом можна вважати підприємства з активами у розмірі 10 мільйонів доларів або ж менше, а великі – це вже ті, що мають понад 10 мільйонів доларів активів.

У Китаї мале підприємництво визначаються у відповідності із Законом КНР “Про Заохочення малих та середніх підприємств”. А конкретні стандарти класифікації підприємств складаються уповноваженими відомствами та органами Державної ради, і ідентифікація підприємств залежить від низки показників, а саме галузева приналежність, загальний дохід, обсяг активів та чисельність робітників. З малих та середніх суб’єктів господарювання переважно і складається все величезна економіка Китаю – а саме вони представляють 99,6% китайських підприємств, котрі можуть запропонувати понад 80% вакансії та мають більше, як 70% найрізноманітніших патентів. Вони зараз являються творцями більш, як 60% валового внутрішнього продукту та складають половину податкового надходження до бюджету. Між тим, у Китайській Народній Республіці існує Національне бюро статистики, котре наводить у відкритому доступі наступну Класифікацію підприємств.

Таблиця 1.5

**Класифікація підприємств
у Китайській Народній Республіці [38, с. 208]**

Галузь	Індикатор	Одиниця виміру	Великий	Середній	Малий	Мікро
Сільське та лісове господарство, тваринництво та рибальство	Операційний дохід (Y)	10 000 CNY	$Y \geq 20000$	$500 \leq Y < 20000$	$50 \leq Y < 500$	$Y < 50$
Промисловість	Практикуючі (X)	Люди	$X \geq 1000$	$300 \leq X < 1000$	$20 \leq X < 300$	$X < 20$
	Операційний дохід (Y)	10 000 CNY	$Y \geq 40000$	$2000 \leq Y < 40000$	$300 \leq Y < 2000$	$Y < 300$
Будівельна галузь	Операційний дохід (Y)	10 000 CNY	$Y \geq 80000$	$6000 \leq Y < 80000$	$300 \leq Y < 6000$	$Y < 300$
	Всього активів (Z)	10 000 CNY	$Z \geq 80000$	$5000 \leq Z < 80000$	$300 \leq Z < 5000$	$Z < 300$
Оптова торгівля	Практикуючі (X)	Люди	$X \geq 200$	$20 \leq X < 200$	$5 \leq X < 20$	$X < 5$
	Операційний дохід (Y)	10 000 CNY	$Y \geq 40000$	$5000 \leq Y < 40000$	$1000 \leq Y < 5000$	$Y < 1000$
Роздрібна торгівля	Практикуючі (X)	Люди	$X \geq 300$	$50 \leq X < 300$	$10 \leq X < 50$	$X < 10$
	Операційний дохід (Y)	10 000 CNY	$Y \geq 20000$	$500 \leq Y < 20000$	$100 \leq Y < 500$	$Y < 100$
Транспортна галузь	Практикуючі (X)	Люди	$X \geq 1000$	$300 \leq X < 1000$	$20 \leq X < 300$	$X < 20$
	Операційний дохід (Y)	10 000 CNY	$Y \geq 30000$	$3000 \leq Y < 30000$	$200 \leq Y < 3000$	$Y < 200$
Інші галузь	Практикуючі (X)	Люди	$X \geq 300$	$100 \leq X < 300$	$10 \leq X < 100$	$X < 10$
Довідково: 1 CNY = 0.15 \$ USA (2020)						

А втім, позаяк це тоталітарна держава, складно довірять будь-якій їхній державній статистиці.

Поза тим необхідно окремо відмітити, що в дефініції малого бізнесу в контексті державної підтримки і, відповідно, впливу на умови конкуренції, є проблема, яка вже відносно довгий час знаходиться в сфері уваги ключових

міжнародних інституцій [39]. Проблематика пов'язана з дефініціями поміж незалежним, самостійницьким підприємством та підприємства, які належать певним угрупованням підприємств. В українських реаліях ця проблематика чудово себе показує у таких собі “майданчиках для малого бізнесу”, на котрих, до прикладу, у межах інтернет-торгівлі застосовується певна кількість ФОП-ів на спрощеній системі оподаткування, за котрими приховується певна головна фірма, і тому розділення малого підприємництва на ці два аспекти стає дедалі більш актуальним. Утім, до прикладу, для майданчиків, на кшталт Алібаби чи Амазону зазвичай нічого подібного не говорять.

Організація економічного співробітництва та розвитку роблять рекомендація при вирішенні питання отримання держ. підтримки розглядати: спосіб прийняття рішень та разом і щодо стратегічних питань розвитку суб'єкта. Для такого експертні кола організації економічного співробітництва та розвитку виділяють наступні групи підприємств:

1. Компанії, у котрих начальники одночасно являються власниками чи членами родини власників і вирішують довгострокові чи короткострокові проблеми та питання підприємств у його чи власника інтересах. Ось такі родинні підприємства можу разом мати й незалежних ТОП-управлінців, однак бодай один представник родини власників мусить брати участь у вищому керівництві.

2. Підприємства, в котрих незалежний начальник короткострокові питання вирішує самостійно, а довгострокові – виносять раді власників на розгляд. Якщо складом такої ради становлять різного роду приватні інвестори – то зазвичай їхні рішення приймаються з позиції максимізації прибутку.

3. Підприємства, котрі відносяться до певного угруповання підприємств. В такому разі питання стратегічного характеру вирішують у інтересах усього угруповання у головному їхньому офісі. За таких умов досить ймовірно, що йде концентрація зусиль не на максимізації прибутку одного конкретного підприємства, а на максимізації прибутків для головного офісу, ба більше

зادля цього можуть навіть встановлюватися внутрішні ціни, не рідко нижчі за ринкові.

Частково, щоб розділити простих представників малого бізнесу від окремих представників великого угруповання підприємств можна використовувати фінансові критерії визначення малих та середніх підприємств, котрий зокрема впроваджений у країнах Європейського союзу в “EU Recommendation 2003/361” – баланс суб’єкта (не використовується в Україні).

Проте, наприклад, у огляді Організації економічного співробітництва та розвитку щодо досвіду країн Середземномор’я у формуванні та впровадженні політики розвитку малих та середніх підприємств, визначено, що лише Алжир і Палестина вирізняють малі та середні підприємства, використовуючи комбінацію критеріїв “зайнятості, обороту та балансу” відповідно до практики ЄС, проте продовжуючи аналіз уточнюють, що не зрозуміло, як законодавче визначення малих та середніх підприємств у цих країнах застосовуються різними установами та в різних програмах цих економік [40].

З метою оцінки рівня незалежності або автономії підприємства (наприклад, є воно незалежним або автономним, або воно належить, або володіє іншою фірмою, або групою фірм, частково або повністю), або в яких випадках фірма вважається транзитною від одного розмірного типу до іншого - в ЄС у 2020 році було видано відповідні методичні рекомендації [41].

В ЄС для проектування державних регулювань застосовується статистична класифікація видів економічної діяльності (NACE), яка затверджена Регламентом No 1893/2006 Європейського Парламенту та Ради від 20 грудня 2006 року про встановлення статистичної класифікації видів економічної діяльності NACE Rev.2 [35].

Ця класифікація використовуються Євростатом та державами-членами і у тому числі забезпечує методологічно коректне порівняння даних між державами-членами. Крім того, для національних публікацій держави-члени можуть використовувати іншу, адаптовану до національної версії

класифікацію. При цьому слід наголосити, що затвердження класифікації документом рівня закону дозволяє і забезпечує коректне посилання в інших законодавчих актах ЄС на NACE класифікацію. Ситуація в Україні дещо інша. В Україні застосовується класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 (скорочено – КВЕД 2010), затверджена наказом Держспоживстандарту України у 2010 році. При цьому в практиках, що існують на теренах України саме у нормопроєктуванні не використовується прямого посилання в нормативно-правових актах на норми актів нижчого рівня. Це призводить до того, що в законах можуть бути використані формулювання видів економічної діяльності, які є невідповідними до КВЕД 2010, що зменшує розуміння вимог акту та вимагає розробки пояснювальних рекомендацій та т.п., що у свою чергу збільшує ризик оскарження акту чи рішень, прийнятих на його виконання, у тому числі у судовому порядку. Можливою рекомендацією є затвердження КВЕД на рівні закону, і посилання у інших законах на відповідні положення КВЕД [38, с. 209].

Висновки до розділу 1: Одну з провідних ролей в економіці займають малі підприємства, які можуть бути, як невеличкими індивідуальними бізнесами так і невеличку приватні фірми. Соціальний добробут та економічний ріс значним чином залежати саме від кількості та якості малих підприємств. Заразом саме мале підприємництво найбільше сприяє створенню умов для підвищення ефективності економіки в ринкових умовах. З переходом України на ринкової рейки від командно-адміністративного планування економіки – малі підприємства зайняли чинну роль та місце в розв'язку проблематики при скорення темпу розвитку інновацій. Наразі склалися такі умова, що творення сприятливих умов для життєдіяльності малих підприємств – вкрай важливе для майбутнього відновлення країни після війни та формування міцного тилу для військових на фронтах новітньої російсько-української війни. Проте мале підприємство, як одна з форм господарювання,

попри всі свої переваги та всю важливість для економіки країни – має певну низку недоліків та вузьких місць, на кшталт:

- обмежена база ресурсів (трудових, матеріальних та фінансових);
- слабкі кредитні спроможності;
- умови праці та соц. пакет для працівників може бути гірше, аніж на більших суб'єктах;
- відносно невисока оплата праці;
- відносно невисокий рівень доходів для власників
- менше важелів впливу та засобів протидії тиску з боку держави
- менші спроможності охоплення ринків збуту та реалізації т. д.

З деякими вищеперерахованими недоліками можна усунути сприятливішою державною політикою у сфері підтримки малого бізнесу, навіть банальним надання малому бізнесу доступних мікрокредитів, а інші недоліки підприємства можуть самі усунути збільшивши ефективність свого функціонування і врешті зазнати перетворення у середнє чи велике підприємство. Заразом проекти розробки ефективніших механізмів підтримки малих підприємств державними органами являється невід'ємною часткою надважливих механізмів вдосконалення економічного-господарської політики в Україні. Утім, для правильної та ефективної взаємодії та розробки відповідного законодавства потрібно належним чином усвідомлювати сутність малого підприємства, вплив чинних нормативно-правових актів та різновиди зі специфікою класифікації малого підприємництва. Виважене прийняття будь-якого рішення потребує ґрунтовних досліджень сутності досліджуваного об'єкту, теж саме слід брати до уваги при дослідженні питання малого підприємництва. Тому саме з такої причини й були розглянуті всі ці аспекти у першому розділі.

РОЗДІЛ 2.

Становище та загальний характер розвитку малих підприємств

2.1. Оцінка рівня сприятливості ринкового середовища для розвитку малих підприємств

Розвиток підприємницької діяльності в Україні має безперервний характер. Уплив підприємництва на динамічний ріст є двостороннім – водночас відкриваються нові шляхи розвитку, а разом з тим і обмежуються класичні, традиційні галузі.

У світі, коли економічне зростання має певні межі, дедалі актуальнішим стає розгляд економічних процесів та явищ з позиції розвитку. У цьому випадку розвиток слід розуміти як нелінійний процес формування, вдосконалення та змін будь-яких економічних об'єктів чи суб'єктів. Щербак В. Г. пише, що розвиток часто ототожнюється з прогресом, тобто з типом прогресивного розвитку. Суспільство, маючи у своєму розпорядженні матеріальний потенціал, діючи під впливом різних умов, створюючи та використовуючи інновації, викликає прогрес (технічний, суспільний, організаційний і т. д.), що надає вирішальний вплив на темп суспільно-економічного розвитку, рівень життя та умов праці суспільства. [42, с. 62-71].

У економічного словника можна почерпнути, що економічний розвиток “слід розуміти, як результат взаємодії економічних, соціальних, політичних та інших факторів, що дозволяє сформувати основу соціального прогресу” [43].

Економічне зростання та його факторний ряд можна розглядати з точки зору двійки аспектів: абсолютних(кількісних) та відносних(якісних) факторів. Усі товари та блага вироблені та створені у дієвій економіці з'являються в результаті певного взаємодії факторів виробництва – земельних ресурсів, праці, капіталу. Це у свою чергу і можна назвати абсолютними факторами економічного зростання, котрі показані в елементарному кількісному вираженні, та загалом є досить узагальненими.

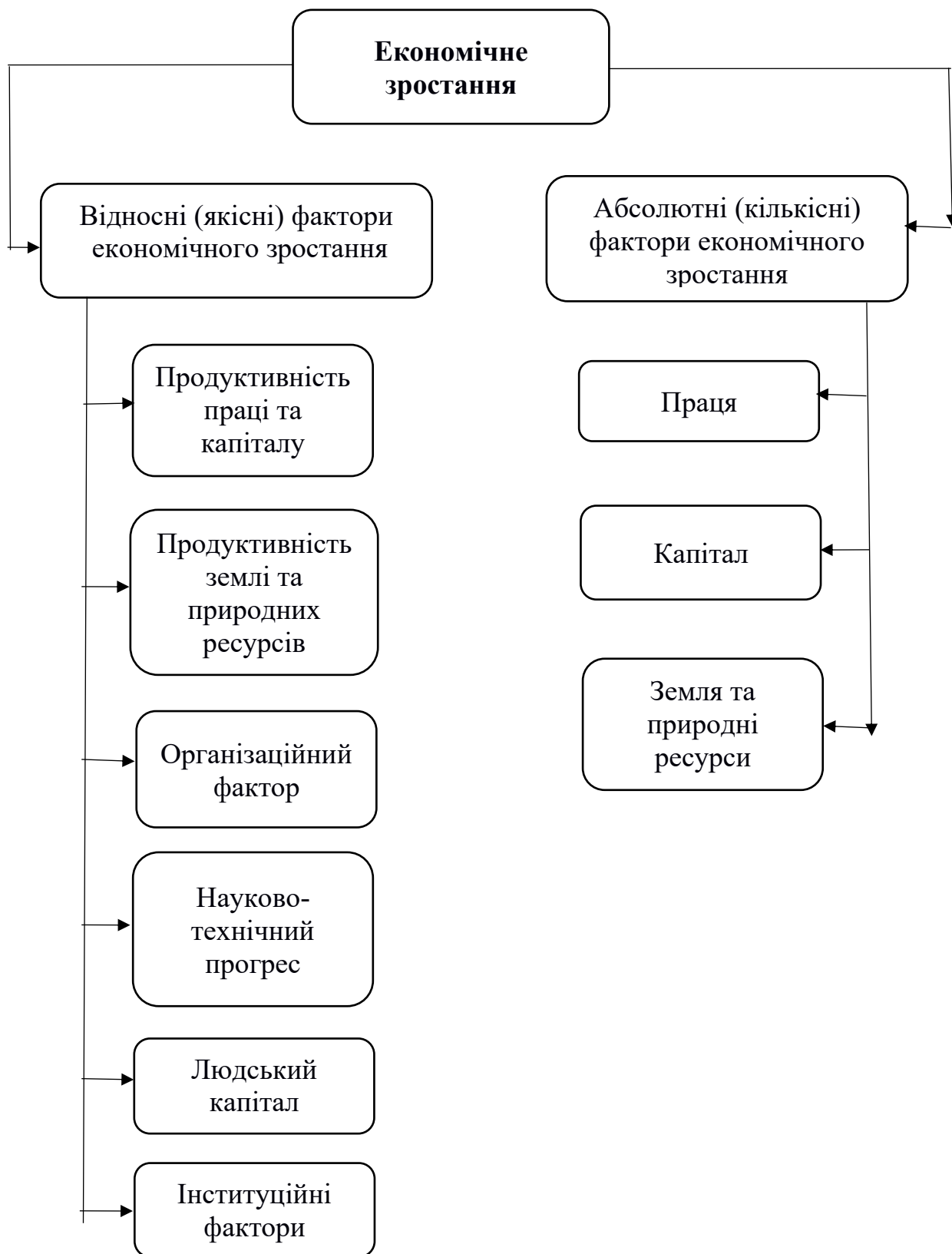

Рис. 2.1. Фактори економічного зростання

* Джерело: [44, с. 31].

Економічне зростання, що спостерігається в результаті розширеного залучення у виробництво його факторів, називається екстенсивним економічним зростанням і має дуже обмежений характер. Крім того, одним із суттєвих факторів економічного зростання виступає підприємництво. Якісний підхід у дослідженні економічного зростання визначає фактори економічного зростання через відносні показники: продуктивність праці, продуктивність капіталу та продуктивність земельних (природних) ресурсів. Зростання внутрішнього валового продукту (ВВП), що відбувається лише за рахунок збільшення продуктивності праці, капіталу та природних ресурсів без додаткового залучення цих факторів у виробництво, називається інтенсивним економічним зростанням.

Крім того, дуже важливим стимулювальним зовнішнім фактором економічного зростання інтенсивного типу є науково-технічний прогрес. Роль підприємця та підприємницької функції в економічному розвитку проаналізував Заваженко А., що підприємницька функція нерозривно пов'язана з нововведеннями, реалізацією параметрів розвитку, створенням нової системи цін. Підприємницька функція була рушійною силою як постійних змін економіки, так і постійних змін тих елементів, з яких складаються вищі верстви суспільства. Цією рушійною силою вона залишається і в наші дні. [45, с. 5-6].

Відомим фактом є те, що Україна є країною з величезним потенціалом, але який використовується не раціонально і не в повній мірі. Однією із причин, не повного використання ресурсів є несприятливий стан бізнес-середовища і інвестиційного клімату в країні. Якщо розглядати наслідки впливу змін, що відбуваються в регуляторному кліматі країни, то найбільш чутливими до них є малі і середні підприємства, що є негативним показником, адже саме вони забезпечують більшість населення робочими місцями [46, с. 726].

Бізнес-середовище у своєму сучасному стані перебуває у досить незадовільному становищі для розвитку малого підприємництва. Можна виділити ось таку низку основних причин, що, власне, і стримують розвиток:

1. поширені корупційні схеми у питання взаємозв'язку між підприємцями та різного рівня органами влади;
2. обмежена доступність кредитів та решти фінансового інструментарію;
3. безліч перепон встановлених державою у питання здійснення підприємницької діяльності повністю легально та прозоро;
4. задушливий податковий тиск;
5. тотальне домінування великого олігархічного бізнесу на всеукраїнському рівні;
6. відсутність ефективної держ. підтримки;
7. слабкий рівень комунікації, інформаційного забезпечення та ефективного консультування у сфері підприємництва з боку держави;
8. слабе заохочення впровадженню сучасних технологій у процеси ведення бізнесу, складання звітності та організації підприємницької діяльності, немає держави у телефоні, так само як і підприємства у телефоні;
9. брак професіоналізму поміж працівників малого підприємництва;
10. низька ділова культура, брак правової обізнаності.

Заразом чимало міжнародних та суто українських проводять дослідження сфери малого підприємництва. Одне з таких досліджень має назву “Doing Business”, його проводить світовий банк, де власне, і дає оцінку регуляторному клімат в країнах, чи як будь-які нововведення у нормативно-правове регулювання можуть вплинути на пожвавлення підприємницької спроможності.

Це конкретне рейтингове дослідження має охоплення близько 190 країн, оцінку відбувається за десятьма критеріями, що характеризують наступні явища:

- реєстрації підприємства;
- отримання дозволу на будівництво;
- підключення до систем енергозабезпечення;
- реєстрації власності;

- отримання кредиту;
- захисту прав інвесторів;
- оподаткування;
- міжнародної торгівлі;
- забезпечення виконання контрактів;
- вирішення проблем неплатоспроможності [46, с. 727].

Кожна індикаторна ознака має рівноцінну вагу. Утім, не беруться до уваги такі речі, як макроекономічна політика, гатунок інфраструктури, професійність трудового ресурсу, зміни валютних курсів, переконання інвесторів, захищеність ведення бізнесу та корупційна складова у країнах. Заразом можна підсумувати, що організацію та ведення підприємництва розглядають без врахування політичних чинників, окрім, власне, засобів державного регулювання. В остаточній рейтинговій добірці всі країни розташовувалися за рівнем сприятливості умов ведення бізнесу, де чим вища позиція – тим у країні регуляторний клімат помітніше сприяє здійсненню підприємницької діяльності. Рейтинг складається на основі умовного показника, котрий є середнім значення по всі 10 позиціях оцінювання, з рівноцінною вагою кожної позиції.

Традиційно склалася така думка, що Україна є несприятливою для ведення бізнесу, і це не є безпідставно, проте дослідження міжнародних рейтингів, таких як “Ведення бізнесу”, “Індекс глобальної конкурентоспроможності”, показують, що Україна перебуває на останньому місці поміж країн зі схожою економікою, однак, ситуація дещо покращується. Таким чином, наша країна покращила свою позицію в рейтингу легкості ведення бізнесу з 152-го місця до 76-го місця, як це можна побачити у графічній ілюстрації на рисунку 2.2 [46, с. 727].

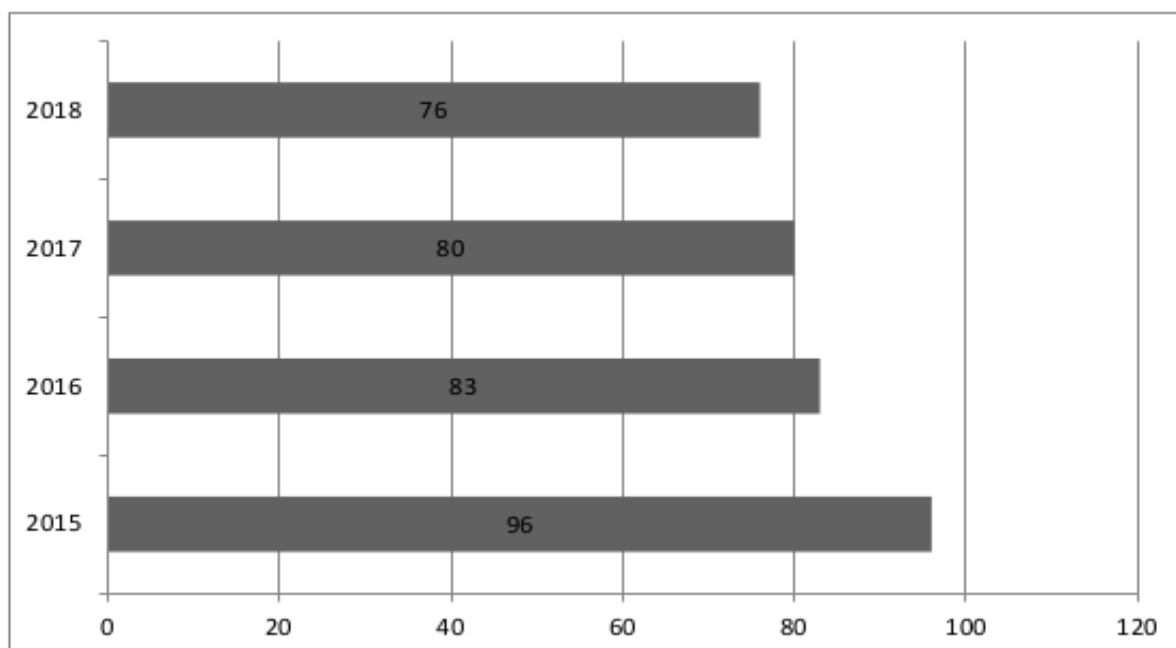

Рис. 2.2. Показники України в рейтингу “Ведення бізнесу”

* Джерело: [47].

Досліджуючи ділове середовище малих та середніх підприємств, варто звернути увагу на два важливих фактори. По-перше, оцінка України в індексі економічної політики у сфері малого та середнього підприємництва у 2019 році становить близько 2, це значно менший рівень порівняно з середнім балом країн Східного партнерства, де він становить 5 [48, с. 128].

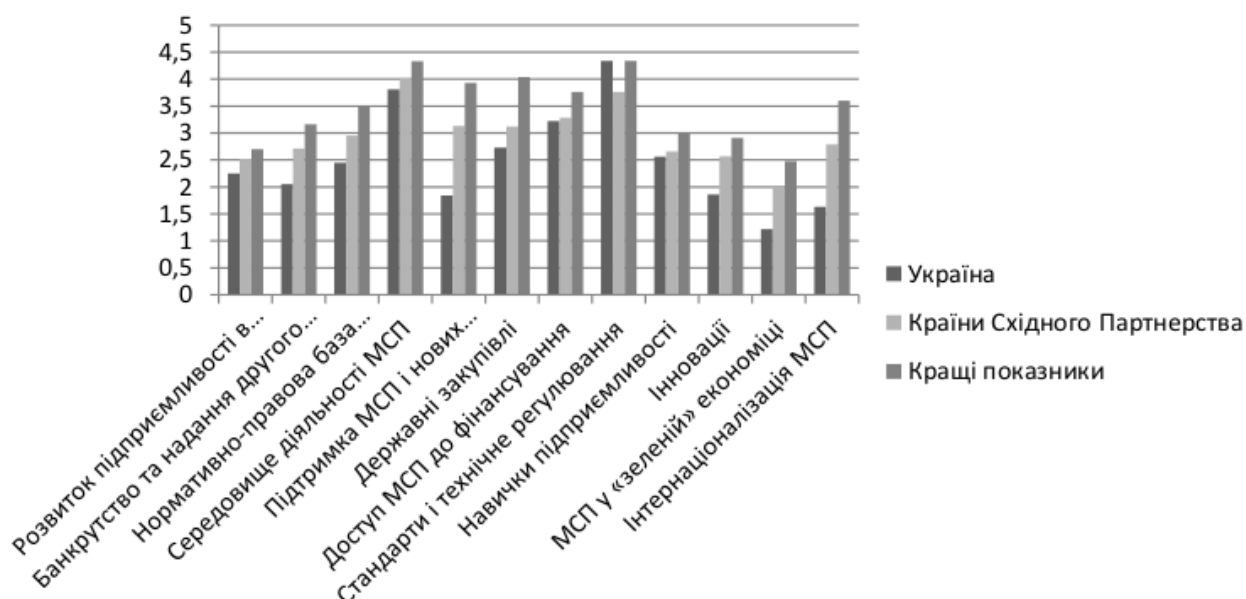

Рис. 2.3. Бали України в Індексі економічної політики у сфері малих та середніх підприємств (МСП)

* Джерело: [49, 50].

По-друге, порівнюючи з попередньою оцінкою по регіону, Україна відстає майже за всіма показниками, тоді, як Грузія – лідер у регіоні, друге місце посідає Вірменія. Україна посідає перше місце лише за одним з дванадцяти показників це стандарти і технічне регулювання [51, с. 35].

Індекс економічної політики у сфері малого і середнього підприємництва містить рекомендації за такими п'ятьма основними напрямками:

1. оптимізація інституційної структури, нормативно-правової бази та умов функціонування малого і середнього підприємництва;
2. покращення доступу малого і середнього підприємництва до фінансування;
3. сприяння розвитку компетенції підприємливості та удосконалення підприємницьких навичок;
4. підвищення рівня конкурентоспроможності малого і середнього підприємництва;
5. сприяння інтернаціоналізації малого і середнього підприємництва [52, с. 238].

Як можна бачити, українське бізнес-середовище у більшій чи меншій мірі сформоване, проте найвагомим його недоліком є те, що державний апарат перманентно втручається в усі господарські питання підприємництва, утім, на противагу цьому відповідної та ефективної держ. підтримки у веденні бізнесу не помітно [53, с. 31].

Підсумовуючи, мале підприємництво становить невід'ємну частку ринкової економічної системи, без якої сучасна економічна система і загалом суспільство не можуть не лишень розвиватися, а і існувати. Фундаментом розвитку країн з ринковою економікою, як видно зі світової практика становить мале підприємництво як найбільш масова, динамічна та гнучка форма ділового життя. Утім, саме підтримка та сприяння цьому прошарку підприємництву становить запорукою успішного та ефективного розвитку економіки. Власне, сприяння розвитку малому підприємству в Україні бракує.

Законотворці більше ламають голови над тим, як стягнути з підприємницького прошарку якомога більше податків та зборів, а не над тим, щоб зробити більш сприятливе середовище для підприємців. Саме в секторі малого підприємництва створюється і функціонує чималий обсяг національних ресурсів, які є живильним середовищем для середнього та великого підприємництва.

Бізнес-середовище сучасності малого та середнього підприємництва в Україні перебуває у плачевному стані, про що свідчить не конкурентоспроможність добрячої частки поміж цієї групи підприємств. Країна конче потребує дієвих напрямків покращення бізнес-середовища для малих підприємств, а заразом розробці організаційно-економічного механізму формування позитивного бізнес-середовища в Україні

2.2. Ведення обліку в малих підприємствах

Ведення обліку на малих підприємствах буде описаний за допомогою ознайомлення з одним з його представників – ТОВ “ВКФ “ІНТЕМ”.

Це підприємство за своїми розмірами є досить малим, тому чіткої організаційної структури не має змоги виділити, утім, по своїй суті застосовується лінійна організаційна структура, коли підлеглі підпорядковуються тільки одному керівнику, а кожний структурний підрозділ здійснює увесь спектр завдань, котрі пов’язані з управлінням. “Виробничо-комерційна фірма “ІНТЕМ” здійснює господарську і виробничу діяльність за всіма напрямками, котрі не заборонені чинними нормативно-правовими актами. Це підприємство, як і будь-яке інше, несе повну відповідальність за екологічну чистоту їхніх послуг, робіт та проданих товарів.

“Виробничо-комерційна фірма “ІНТЕМ” самостійно визначає облікову політику; розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій,

визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів; затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації.

“ВКФ “ІНТЕМ” самостійно визначає перспективи розвитку, планує та здійснює свою діяльність, виходячи з попиту на продукцію, що воно виробляє, виходячи з проблем забезпечення розвитку. Основу планів становлять завдання, поставлені перед “ВКФ “ІНТЕМ”, та договори/контракти, укладені на виконання будь-яких робіт та послуг із споживачами, замовниками, постачальниками.

Організація обліку може відбуватися за декількома підходами:

- облік здійснює внутрішній бухгалтерський штат;
- облік здійснює сам власник;
- облік здійснює сторонній бухгалтер за певну грошову винагороду;

У досліджуваному підприємстві є свій власний бухгалтерський штат, який складається одразу з кількох бухгалтерів, між якими розподілені зони відповідальності. Проте зазвичай чим менші суб’єкти господарювання і чим менша їхня операційна діяльність – тим більш вірогідно, що обліком займаються сторонні бухгалтери відповідно до чинного законодавства, чудовим цьому прикладом є невеличка комерція та інші невеличкі представники сфери послуг.

Документообіг на підприємстві організований таким чином, що вся первинна документація проходить стадії оформлення, приймання, обробки, поточного збереження у бухгалтерії та передачі до архіву підприємства на зберігання відповідно до чинного законодавства. Система побудована так, щоб користувачу можна було в оперативному порядку дістатися до необхідної інформації.

Усі ці процеси дуже спрощує наявність спеціалізованого програмного забезпечення з веденню обліку, котре дозволяє значним чином автоматизувати процеси документообігу, утім, буквально стоси оригінальних документів усе ще потрібно ретельно зберігати та за потреби звертатися з ними, якщо

виникають якісь неузгодженості. Зазвичай на малих підприємства не надто звертаються увагу на документообіг, адже облік там ведеться за спрощеною системою і органи контролю менш вимогливі до них.

Облік основних засобів у малих підприємствах переважно не надто місткий, адже їхні власники зазвичай не настільки багаті, щоб мати одразу кілька будівель, кілька десятків чи сотень виробничих верстатів, чи навіть цілого парку автотранспорту під різні потреби.

Всі основні придбання основних засобів на “ВКФ “ІНТЕМ” були зроблені на момент реєстрації підприємства та визнання його як юридичної особи. На підприємстві, як правило, відбувається лише вдосконалення або ремонт ОЗ, який фіксується у Акті на приймання-здачі, реконструйованих та модернізованих об’єктів форма N ОЗ-2. Адже, основні засоби такі, як склади, автотранспорт, меблі для офісу та офісне обладнання в експлуатації знаходиться тривалий час і заміні або покращенню не підлягає, хоча залишкова вартість даних основних засобів з кожним місяцем зменшується.

Поповнення чи оновлення фонду основних засобів – не часте явище для сучасних малих підприємств, особливо у воєнний період, коли підприємці намагаються принаймні зберегти свої підприємства, а не розширювати їх.

Щодо товарного обліку то у малих підприємств, він досить спрощений, і ретельного документального обліку зазвичай не ведеться, утім, на досліджуваному підприємстві “ВКФ “ІНТЕМ” кожне товарне надходження має відповідний первинний документ і відповідно й кожні видатки товарів та інших господарських засобів мають свої документи. Усе обліковується у програмі, з якою за потреби можна звіритися, що дозволяє уникати помилок та неточностей в обліку.

Усі товари зберігаються у відповідно підготовлених приміщеннях, аби до моменту продажу товари не втратили свою матеріальну цінність. Проте якогось окремого складу не передбачено й не відбувається пов’язаних з ним облікових операцій через розміри підприємства та задля того, щоб спростити господарську діяльність.

Облік заробітної плати та обов'язкових соціальних внесків теж має спрощений характер на малих підприємств, переважно через те, що кількість працівників не сумісно менша, ніж у більших за розміром та об'ємом підприємствах.

Позаяк на досліджуваному підприємстві 11 працівників з переважно мінімальною платою згідно з чинним законодавством. Програмне забезпечення значною мірою спрощує всі облікові процедури пов'язані з нарахування та виплатою. На досліджуваному підприємстві всі заробітні виплати відбуваються відповідно до чинного законодавства, однак у багатьох інших малих підприємствах часто існує практика нарахування мінімальної заробітної плати та виплачування додаткових платежів робітникам у чорну, приховуючи ці виплати від держави, не сплачуючи за них податки та не нараховуючи на них обов'язкові соціальні внески. Це відбувається через те, що багатьом підприємствам фінансово не посильно сплачувати ЄСВ за своїх працівників, а самі працівникам, особливо, коли вони молодого віку, не надто бажають отримувати менше, бо з їхнього доходу, ще державі слід віддати ПДФО та військовий збір.

Облік грошових коштів теж має свої особливості, до прикладу, не має спеціально обладнаних касових приміщень, існують два основних способи отримання коштів на підприємстві, це розрахункові операції та перерахунки через банки, при здійсненні розрахункових операцій обов'язковим є застосування реєстраторів розрахункових операцій, переважна більшість підприємців веде книгу обліку розрахункових операцій, де зберігаються всі денні(фіскальні) звіти з касових апаратів та вносяться дані за виторгом за робочі дні. Кожна розрахункова операція має бути пробита через касу, а відповідні звіти передані у податкову.

Існують кілька різновидів реєстраторів розрахункових операцій. По-перше, це класичні кнопкові каси, куди в ручні вносяться всі дані про товар та про підприємство, а пробиття чеку, тобто продаж, відбувається за допомоги кількох комбінацій клавіш на самому апараті. Вибитий чек віддається

покупцю, а сума на яку був здійснений продаж додається до підсумку денного звіту. В кінці робочої зміни касир пробиває z-звіт, який відправляється у податкову та підклеюється у книгу обліку розрахункових операцій. За цим z-звітом, до прикладу, ще можна звіряти кількість готівки у касі.

По-друге, існують фіскальні реєстратори, принцип роботи з ними у загальних рисах схожий з роботою зі звичайними касами, утім, існують певні відмінності. Фіскальні реєстратори – це, по суті, маленькі принтери з функцією підключення до робочого комп'ютера з обліковою програмою та функцією передачі інформації податковій. Тобто реєстрація розрахункової операції спочатку відбувається у програмному забезпеченні з веденню обліку, а потім уже з неї подається на фіскальний реєстратор, який друкує чек для клієнта та передає звіти та чека органам контролю.

По-третє, останніми роками масового явище почали набирати онлайн-сервіси, що виконують функцію програмних реєстраторів розрахункових операцій. Цей програмний реєстратор розрахункових операцій працює точнісінько так само, як фіскальний реєстратор, просто облікова програма передає інформацію для органів контролю не на принтер, а на окремий сервер, звідки і передається інформація податковій. У такому раз навіть можна не друкувати чек, а просто скинути його електронну версію на електронну пошту, до прикладу, а щоб таки надрукувати чек уже не потрібно дорогих фіскальних реєстраторів, а вистачає й дешевих, звичайних принтерів чеків.

Загалом програми автоматизації обліку та ті ж самі програмні реєстратори розрахункових операцій дуже спрощують облік грошових коштів для підприємців малих розмірів.

Витрати на збут, які охоплюють витрати, пов'язані з виконанням робіт, наданням послуг (оплата праці та комісійні винагороди працівникам підрозділів, що забезпечують збут; витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг); витрати на відрядження працівників, які здійснюють збут; витрати на утримання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, пов'язаних з виконанням робіт, наданням послуг (оперативна оренда,

страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона); витрати на транспортування, перевалку і страхування товарів, транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції відповідно до умов договору (базису) постачання; інші витрати, пов'язані з виконанням робіт, наданням послуг [52, с. 32].

“ВКФ “ІНТЕМ” у ролі постачальника (продавця) надає підприємству-покупцю податкову накладну. У податковій накладній, окрім решти реквізитів, зазначається вартість за одиницю, ставка та сума податку на додатну вартість, загальну вартість, що належить до сплати постачальнику. Регулярні списання збутових витрат оформляється первинним документом – бухгалтерським розрахунком (довідкою), складеного працівником бухгалтерії.

Облік доходів та фінансових результатів у “ВКФ “ІНТЕМ” здійснюється згідно з вимогами НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, НП(С)БО 25 “Спрощена фінансова звітність” та НП(С)БО 15 “Дохід”.

Методологічні засади формування, оцінки та визнання доходів розкриття інформації про доходи у фінансовій звітності та визначені НП(С)БО 15 “Дохід”.

Так, згідно з вищезгаданими стандартами, дохід – це збільшення економічних бенефіцій від діяльності підприємства у вигляді надходження активів та зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком його зростання за рахунок внесків власників). Економічні вигоди надходять у вигляді виручки від реалізації продукції, товарів, послуг (дохід від реалізації), відсотків, дивідендів тощо [54, с. 56].

Первинними документами з обліку доходів є розрахунки, довідки бухгалтерії, документи на відвантаження продукції, товарів, надання послуг, документи на одержання грошових коштів від покупців і замовників. Облік доходів від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг ведуть на рахунку 70 “Доходи від реалізації”. Рахунок тимчасовий, номінальний, по К-ту показується збільшення, тобто одержання доходу, по Д-ту – належна сума

непрямих податків і списання в порядку закриття на фінансовий результат. До іншої операційної діяльності належить процес вибуття інших активів: виробничих запасів, матеріальних цінностей, іноземної валюти. Облік інших доходів від операційної діяльності ведуть на рахунку 71 “Інший операційний дохід”. Рахунок номінальний, пасивний, для обліку господарських процесів. По К-ту показується збільшення (одержання) доходів, по Д-ту – суми непрямих податків, списання в порядку закриття на фінансовий результат [54, с. 215-216].

Унаслідок отримання виручки від реалізації та інших доходів визначається фінансовий результат, віднявши з доходу суму ПДВ і суму витрат понесених у зв’язку з реалізацією та іншою діяльністю підприємства. Фінансовим результатом може бути прибуток або збиток.

Прибуток – це різновид фінансового результату, отриманого від перевищення доходної частини над витратною (якщо ж усе з точністю до навпаки, то вже такий отриманий результат називається “збитком”).

Визначення фінансового результату здійснюють порівнянням витрат і доходів на рахунку 79 “Фінансові результати”.

Кожне суб’єкт господарювання повинен мати для здійснення своєї діяльності власні кошти, надані йому засновниками та закріплені за ним на весь період діяльності та які поповнюються за рахунок прибутку. Ці кошти становлять суму власного капіталу підприємства. Згідно НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, власний капітал – різниця між активами і зобов’язаннями підприємства. Облік власного капіталу ведеться на рахунках бухгалтерського обліку 4 класу [55, с. 125].

Урешті існують певні відмінності в організації облікового процесу на різних малих підприємствах у залежності від специфіки функціонування господарювання з позицій сфери нормативно-правового поля та інформаційних потреб користувачів облікової даних, а також завдань бух. обліку.

Одним із найважливіших організаційних питань бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва є вибір форми бухгалтерського обліку, адже кожна форма обліку передбачає поєднання різних видів облікових реєстрів, які повинні забезпечити оперативний контроль, своєчасність, повноту і достовірність узагальнення у бухгалтерському обліку всіх здійснюваних господарських операцій, які відбувались у суб'єкта господарювання. Суб'єкти малого бізнесу на власний розсуд можуть використовувати різні форми обліку, але обрану необхідно зафіксувати в Наказі про облікову політику та дотримуватися її протягом звітного року [56, с. 13].

Підсумовуючи, можна виокремити напрями організації бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва:

- проблема вибору між системами оподаткування;
- затвердження в обліковій політиці форми обліку;
- підтвердження кожної господарської дії первинною документацією;
- внесення інформації до облікових реєстрів;
- узагальнення інформації для прийняття управлінських рішень та складання фінансової звітності.

2.3. Подання звітності малими підприємствами

Фінансова звітність є заключним етапом облікового циклу підприємства, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів. Саме тому порядок складання фінансової звітності підприємствами всіх форм власності, видів та масштабів діяльності є актуальним та потребує вдосконалення в контексті орієнтації на Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку й фінансової звітності. Малий бізнес в Україні є одним з найважливіших

сегментів ринкової інфраструктури і сприяє підвищенню зайнятості населення, створенню і нарощенню національного продукту країни, тому звітність таких суб'єктів господарювання має містити повну й достовірну інформацію для прийняття управлінських рішень [57].

Узагальнення облікової інформації у фінансовій звітності малого підприємства є завершальною стадією облікового процесу. В даній звітності наводиться дані про майновий стан суб'єкта господарювання та результати його діяльності. Фінансова звітність малого підприємства складається з Балансу (форма 1-м) та Звіту про фінансові результати (форма 2-м). Зміст, форма та порядок формування показників зазначених форм звітності регламентується НП(С)БО 25 “Спрощена фінансова звітність” [58, с. 55].

У свою чергу балансом являється зовнішнє вираження внутрішньогосподарської єдності, котра характерна для кожного підприємства. Складною, динамічною, ба навіть багатогранною слід називати діяльність підприємства, як суб'єкта господарювання, у неї немає сталих зовнішніх меж, її дійсний зміст дуже складно визначити. Щоправда, такі реалії може найкраще змалювати лише баланс, надавши грошову оцінку усім аспектам господарського-економічних відносин підприємства на кожнісіньку дату звіту.

Баланс з особливою чіткістю показує фінансовий стан суб'єкта господарювання, показуючи, чиї кошти вкладено в підприємство, як їх розміщено, чи є довгострокові позики, чи забезпечено покриття зобов'язань перед кредиторами. Наявність своєчасних та правильно складених балансів дає можливість кожному керівникові, обмірковуючи всі позитивні та негативні сторони діяльності підприємства, свідомо вести підприємницьку діяльність, шукати внутрішні резерви та втілювати їх в життя. Баланс як звітний документ, має неоціненний практичний зміст. Цим документом підприємство звітує перед своїм керівництвом, податковими службами, статистичними органами, кредитними установами [58, с. 56].

Інформаційне навантаження, котре має розкриватися у фінансовій звітності малого підприємства, вміщує низку даних, безпосередньо, про підприємство, конкретну дату, на яку подається звітність, період, за який звітується, валют та одиниці виміру, в яких подаються дані, аналогічний перелік даних про ідентичний минулий період, низку іншої інформації, передбаченої чинними національними положеннями про бухгалтерський облік.

Заразом до всього вище перерахованого підлягає розкриттю у фінансовій звітності, включає: назву, організаційно-правову форму та місце розташування підприємства; короткий опис основної діяльності підприємства; середню чисельність персоналу підприємства протягом звітного періоду; дату, станом на яку наведені показники, або період, який звіт охоплює [59, с. 51].

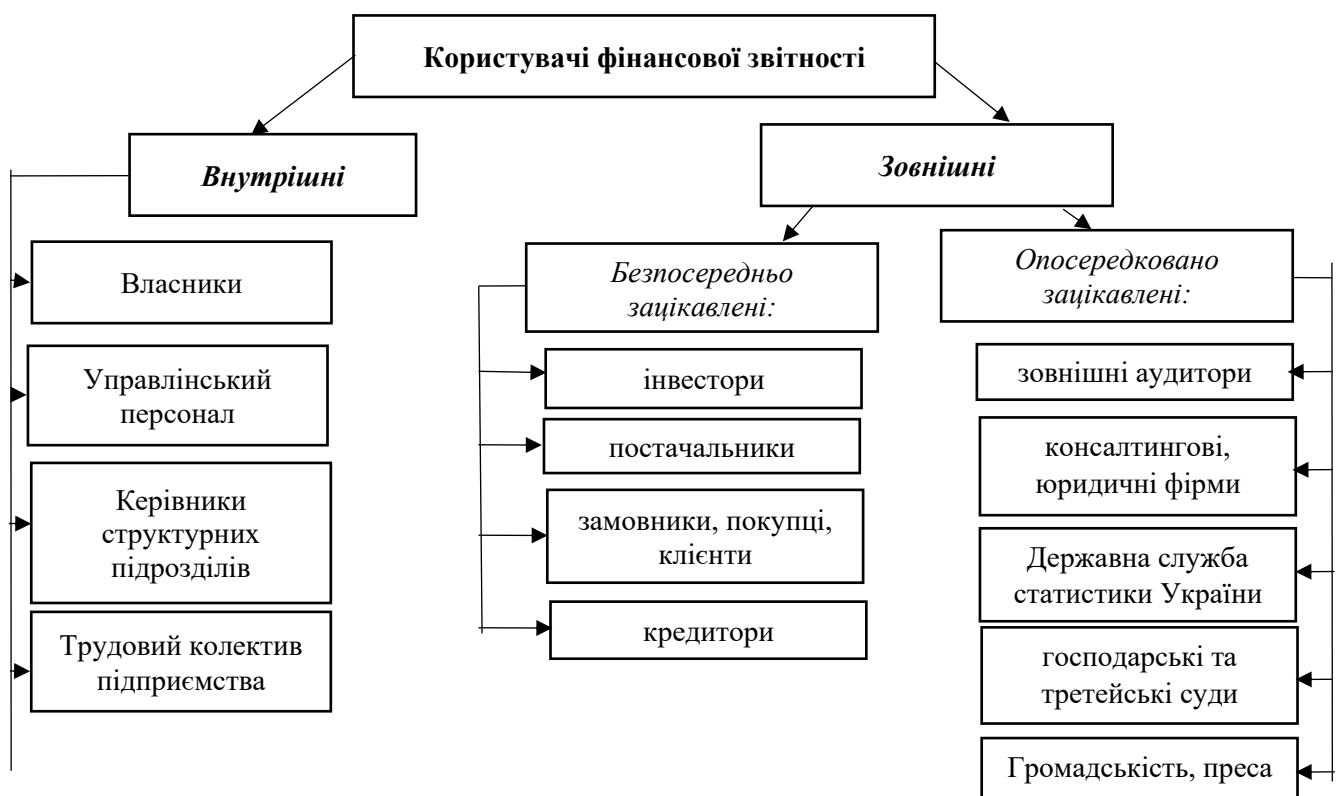

Рис. 2.4. Класифікація користувачів фінансової звітності малих підприємств

* Джерело: [60; 61; 62].

За потребами в інформації користувачів нею можна умовно поділити на внутрішніх та зовнішніх. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 “Спрощена фінансова звітність” фінансова звітність для малого підприємства складається із “Балансу” (форма № 1–м) та “Звіту про фінансові результати” (форма № 2–м).

У балансі, як першій формі фінансової звітності для малих підприємств, характеризуються активи, зобов'язання та власний капітал. Підсумкова сума активів балансу мусить дорівнюватися сумі всіх зобов'язань та всього власного капіталу. Натомість у звіті про фінансові результати надається інформаційна характеристика доходів, витрат, прибутків чи збитків від господарської діяльності суб'єкта за звітний період [63, с. 140].

До приклад, можна зараз узяти за типове підприємство ВКФ “ІНТЕМ”. Котре являється малим підприємством і подає спрощену фінансову звітність. У цьому плані щорічний процес звітування дуже спрощується, при чому облік теж, адже немає потреби вести настільки ретельний і деталізований обліковий процес, якби фінансова звітність подавалася за загальними принципами.

Методика складання фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва полягає у систематизації та узагальненні даних аналітичного, синтетичного і первинного обліку на підприємстві та перенос їх у відповідні рядки фінансової звітності. Звіт про фінансові результати (форма № 2–м) розділений на дохідну і витратну частини та виділяє окремим рядком фінансовий результат діяльності малого підприємства – чистий прибуток (збиток) [64, с. 51-52].

Детальніше про методику формування Звіту про фінансові результати погляньмо до табл. 2.1.

Методика складання Звіту про фінансові результати малого підприємства (форма №2–м) [59, 54]

Стаття	Код рядка	Методика формування показника
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Оборот кредиту рахунку 70 – (Дт рахунку 70 в кореспонденції з Кт рахунка 64)
Інші операційні доходи	2120	Дт рахунку 71 – Кт рахунку 79
Інші доходи	2240	Дт рахунків 72, 73, 74 – Кт рахунку 79
Разом доходи	2280	Рядки 2000+2120+2240
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	Дт рахунку 79 – Кт рахунків 90
Інші операційні витрати	2180	Дт рахунку 79 – Кт рахунків 92, 93, 94
Інші витрати	2270	Дт рахунку 79 – Кт рахунків 95, 96, 97
Разом витрати	2285	Рядки 2050+2180+2270
Фінансовий результат до оподаткування	2290	Рядки 2280-2285
Податок на прибуток	2300	Дт рахунку 98 – Кт рахунку 64
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	Рядки 2290-2300

Структурно Звіт про фінансовий результат складається відповідно до плану рахунків. Цей звіт дозволяють розкрити структуру доходів і витрат, котрі своєю чергою дозволяють визначити прибутковість чи збитковість суб'єкта.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку подання фінансової звітності”, фінансова звітність надається органам, до сфери управління яких належать підприємства, трудовим колективам на їх вимогу власникам (засновникам) відповідно до установчих

документів, а також, згідно із законодавством, іншим органам та користувачам. Відповідно до цієї Постанови, квартальна фінансова звітність подається не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом, а річна – не пізніше 20 лютого наступного за звітним року. Головний бухгалтер на якого покладено ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності підприємства забезпечує дотримання встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку; складання і подання у встановлені строки фінансової звітності; організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій; бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства [59, с. 52].

І.М. Єпіфанова відмічає визначальну роль аналізу фінансової звітності у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства, оскільки, якщо керівництво та відповідні підрозділи суб'єкта господарювання будуть отримувати недостовірну, необ'єктивну та недостатню інформацію, то процес фінансово-господарської діяльності буде неефективним, що може призвести до зменшення прибутків або отримання збитків [61, с. 165].

Усе ж таки на сьогоднішній день залишається незмінною актуальність питання адаптації вітчизняної звітності до міжнародних стандартів у розрізі малих підприємств.

О.Є. Кузьмін, М.Я. Яструбський зазначають, ставлення країн членів ЄС до організації фінансової звітності малих підприємств є неоднозначним. У Німеччині з 1 січня 2010 р. діють альтернативні стандарти для приватних підприємств, малих та середніх підприємств. Приватні підприємці з річною сумою обороту до 500 тис. Євро і прибутком до 50 тис. євро не зобов'язані вести жодних бухгалтерських записів. Малі підприємства з чисельністю працюючих до 50 осіб і оборотом не більше 4,8 млн. євро не зобов'язані проходити аудиторську перевірку і складають лише баланс. В інших країнах критерії визначення малого підприємства, а отже й підходи до організації

обліку також різняться. У різних країнах використовують різні класифікаційні ознаки приналежності суб'єкта господарювання до розряду малих [64, с. 150].

Небильцова О.В., Король І.В. відмічають, що застосування в ЄС та Україні Міжнародних стандартів фінансової звітності для малих суб'єктів підприємництва характеризується суттєвими відмінностями. Одним із пріоритетів економічної політики Європейського Союзу є зменшення регуляторного навантаження на малі суб'єкти підприємництва, у тому числі – в частині зменшення їхніх витрат на підготовку, подання та оприлюднення фінансової звітності [65, с. 296].

Висновки до розділу 2: Урешті, саме мале підприємництво являється однією з провідних ланок ринкової економіки. А творення обліку на малих підприємствах різниться від норми для більшості інших, адже саме такі суб'єкти мають спромогу здійснювати бухгалтерський облік за спрощеною процедурою, та із застосуванням спрощеного плану рахунків. Ми вважаємо, що застосування малими суб'єктами класичної системи обліку та складання звітності являється не надто доцільним, адже загальна система вельми трудомістка, а зважаючи на невеликі об'єми господарської діяльності та невеликі управлінські спроможності, загальна система ще й неефективна, ба навіть надмірна. Тому для збереження української державності особливо важливо зберегти на малих підприємствах спрощений план рахунків, спрощену фінансову звітність, що дозволяє малим підприємствам більшою мірою зосереджуватися на основній меті своєї діяльності – отримання прибутку, що у свою чергу буде значною мірою розвивати економіку та добробут наших громадян.

Також у країні активно ведеться робота з імплементації до національної системи обліку та звітності більш ефективних міжнародних практик і стандартів ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності. Заразом з тим коїться й зміни вітчизняної системи фінансової звітності, щоб

привести її у відповідність до облікових систем та звітності країн Європи разом з іншими процесами інтеграції України до Європейського союзу.

РОЗДІЛ 3.

Концептуальні перспективи та тенденції малого підприємництва

3.1. Концептуальна оцінки розвитку малих підприємств

Динамічний ряд показників фактичного характеру розвитку малих підприємств до початку повномасштабної війни давав підстави для висновку, що відбувався поступовий вихід з кризового становищ ковідного періоду з незначним нарощуванням кількості суб'єктів підприємництва. Слід зауважити, що додаткові зусилля з боку держави, які були направлені на фіскалізацію пільгових категорій малого підприємництва, загалом, призвів до уповільнення темпів розвитку малих підприємств, а в деяких випадках і навіть до припинення діяльності суб'єктів. Утім, попри всі труднощі, підприємницький прошарок зумів отримати додаткові операційні кошти і загалом, динаміка безпосередньої ефективності розвитку малих підприємств у розрізі здобуття доходу, а разом і прибутковості – позитивна.

У глобальному вимірі концептуалізації цього дослідження, котре, безперечно, у деякій мірі можна вважати дискусійним, зрештою, таки обґрунтовано наголосимо на тому, що всеукраїнський ринок, попри певні прояви архаїки у відносинах, таки відбувався, як таким середовищем, де за певного прагнення виходить людям реалізувати підприємницької ініціативи, мала підприємництво у цьому плані не виключення.

У розрізі конкретизації концептуальних оцінок, ми переконані, що інституціональне середовище розвитку малих підприємств, де все ще зберіглося багато консервативних пережитків минулого та спротив інноваційним підходам до ведення бізнесу – не можна назвати сприятливим у короткострокових періодах, так і у довгострокових, якщо бойові дії з російським агресором будуть дедалі більше затягуватися, а терористична держава продовжуватиме знищувати критичну цивільну інфраструктуру. Як

не кинь, для розвитку малих підприємств наразі існує забагато перепон та перешкод їхньому ефективному функціюванню.

У цьому контексті тут слід зокрема вести мову про:

- обмеженість фінансово-кредитних ресурсів щодо сучасного технічного забезпечення виробничих процесів;
- ігнорування агроекологічних та технічних умов виробництва;
- неузгодженість із європейською стратегією розвитку малого бізнесу [12, с. 152].

В економічній науці існує думка про значний потенціал малого бізнесу як фактор модернізації. Він здатний зробити істотний внесок у інноваційний розвиток, як сприяючи диверсифікації економіки, так і беручи участь у технологічному розвитку шляхом генерації інновацій та надання різноманітних послуг. Таким чином, малий бізнес вважається важливим суб'єктом модернізаційних та інноваційних процесів. Однак у наявних дослідженнях не повною мірою оцінені фактично сформоване місце та чинна роль малого бізнесу в економіці регіонів різного типу, не до кінця розкрито його фінансово-економічний стан, технологічний вигляд та реальні можливості участі у модернізації. [66]

Далі розгляньмо специфіку малого підприємництва та його місце в регіональних економік. У закордонній та українській літературі економічного сприяння виділяють різноманітні підходи щодо визначення функцій малого бізнесу.

За інформацією з Державної служби статистики, котра також проілюстрована у наступній таблиці, за різновидами економічної діяльності суб'єкти, що займаються торгівлею та ремонтом автотранспортних засобів становить 42,08% від загальної кількості малих підприємств та інформацією і телекомунікацією – 11,96%. Найменша кількість малих підприємств займаються фінансовою та страховою діяльністю – 0,5%, мистецтвом, спортом, розвагами та відпочинком – 0,8%, освітою – 0,85% [67].

Таблиця 3.1

Кількість суб'єктів малого підприємництва за видами економічної діяльності [67]

Вид економічної діяльності	Code NACE	Суб'єкти малого підприємництва, одиниць	у % до загального показника
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	71195	3,64
Промисловість	B+C+D+E	121108	6,19
Будівництво	F	55985	2,86
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	822680	42,08
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	97117	4,97
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	71489	3,66
Інформація та телекомунікації	J	233831	11,96
Фінансова та страхова діяльність	K	9839	0,50
Операції з нерухомим майном	L	95433	4,88
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	139797	7,15
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	52885	2,70
Освіта	P	16684	0,85
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	35031	1,79
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	15671	0,80
Надання інших видів послуг	S	116374	5,95
Усього		1955119	100

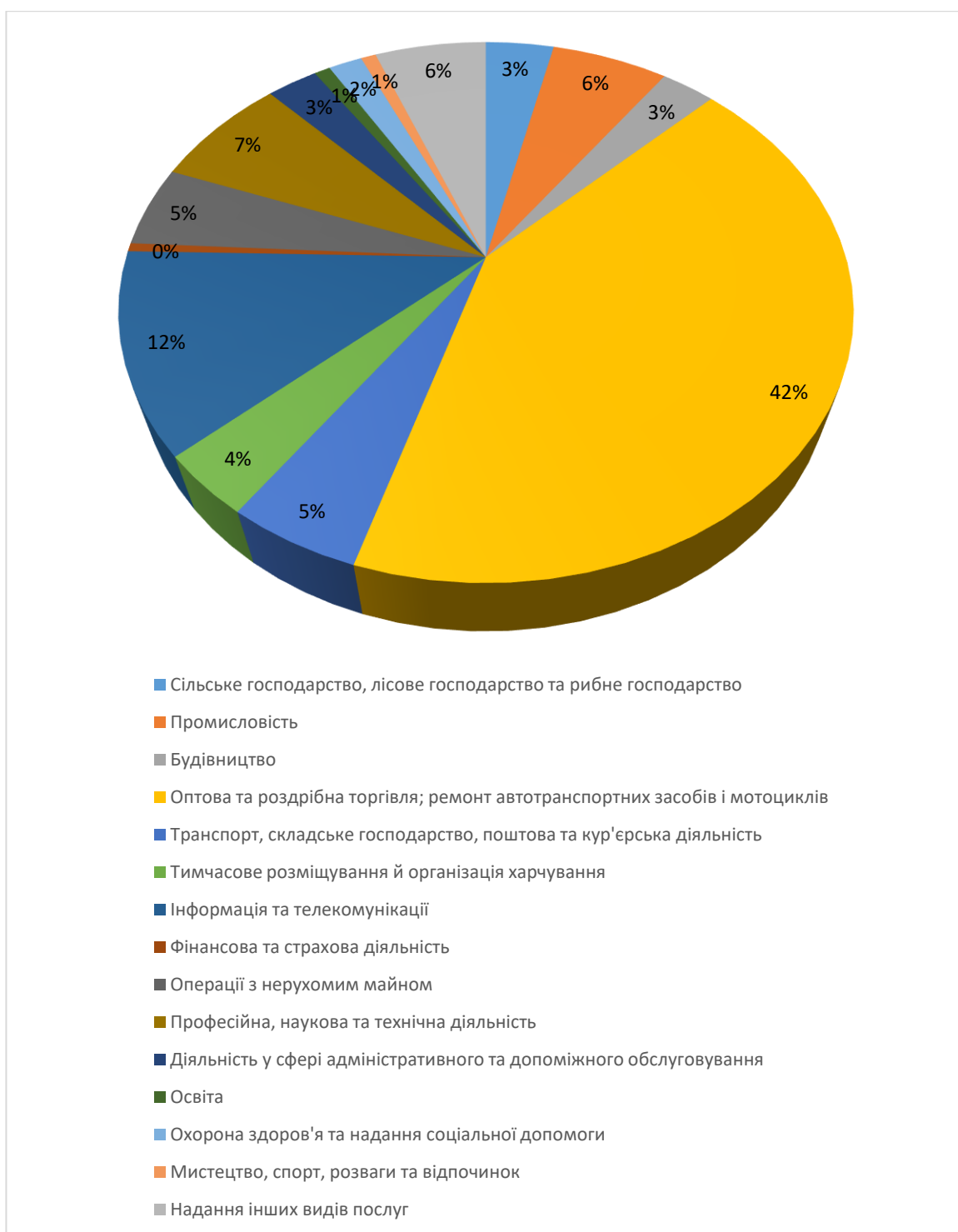

Рис. 3.1. Кількість діючих суб'єктів малого підприємництва за видами економічної діяльності у 2020 році по Україні.

* Джерело: [67].

Далі ми хочемо запропонувати таблицю з характеристикою стану малого підприємництва у регіонах України станом на 2020 рік.

Інформація у таблиці 3.2 засвідчує, що відповідно до обсягів реалізації першість посідає серед усіх областей України саме наша столиця, м. Київ, а от опісля нього вже йдуть: Дніпропетровська, Харківська, Київська, Одеська та Львівська області. Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб та й кількість самозайнятих людей разом і з кількістю робочого люду, розміри середньо зарплатні, все це найбільше саме у місті Києві.

Таблиця 3.2

**Показники діяльності малих підприємств
у розрізі регіонів України [67]**

Регіон	Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	Кількість найманих працівників, тис. осіб	Витрати на оплату праці підприємств тис. грн	Середньомісячна заробітна плата найманих працівників, грн.	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн
Вінницька	60	52.3	49.6	3883508,3	6524,71	54682,2
Волинська	55	30.2	28.7	2163178	6281,00	34246,7
Дніпропетровська	93	140.4	134.7	10787886,1	6674,02	181276,3
Донецька	22	42.9	41.4	3211664,8	6464,70	38288,4
Житомирська	55	37.1	35.8	2749846,6	6400,95	35802,8
Закарпатська	51	27	24.5	1711304,5	5820,76	20322,2
Запорізька	88	68.8	65	4806740,6	6162,49	67395,2
Івано-Франківська	57	34.7	33.1	2220696,8	5590,88	29041,3
Київська	108	98.3	95.5	8122969,5	7088,11	127260,2
Кіровоградська	88	38.8	35.3	2632263	6214,03	41012,5
Луганська	15	16.6	15.5	1155615,7	6212,99	14164,4
Львівська	79	104.6	100.9	8324352,1	6875,08	117141,9
Миколаївська	99	45.1	40.9	2916907,3	5943,17	45996,7
Одеська	103	111.5	107.6	8114339,5	6284,34	124489,5
Полтавська	76	53.2	50.4	3758006,5	6213,64	58885,7
Рівненська	49	30.5	29	1919096,9	5514,65	26071,3
Сумська	54	30.7	29.4	2197642,9	6229,15	29809,1
Тернопільська	47	27.6	26.2	2026185,7	6444,61	23551,5
Харківська	90	20.3	115.8	8649326,8	6224,33	144334,7
Херсонська	76	35.5	33	2301757,2	5812,52	34384,3

Продовження таблиця 3.2

Хмельницька	58	38.6	36.2	2602507,3	5991,04	31523,6
Черкаська	74	44	41.4	3139186,8	6318,81	45519,4
Чернівецька	44	20.2	19.2	1303416,9	5657,19	14345,9
Чернігівська	59	31.7	30.4	2254118,2	6179,05	30636,9
м.Київ	328	422.5	407.4	44184392,4	9037,88	693938,0
Всього	85	1703.1	1626.9	137136910	7024,45	2064120,7

Сучасна макроекономічна кон'юнктура створює додаткові складнощі для малих підприємств. Перша з них – недоступність грошей і висока вартість кредитних ресурсів. Кредитні ставки для бізнесу перевищують 25-30%, а отже, дозволити їх собі можуть лише високорентабельні підприємства. Банківські установи неохоче і вкрай рідко кредитують малий бізнес, ставлячись дуже підозріло до позичальників приватних підприємців, піддаючи їх різноманітним скрупульозним перевіркам. Друга перешкода – низька купівельна спроможність населення, зміна пріоритетів споживачів і, як наслідок, зниження обсягів продажів. У вітчизняного покупця мало грошей, він не хоче з ними розлучатися, і все частіше орієнтується на зменшення витрат: знижки, розпродажі, дешевший товар, більш тривале використання товару. Але розпродажі та знижки можуть дозволити собі лише великі ринкові гравці. Для малих підприємств ці маркетингові інструменти малодоступні. Як наслідок, торговий сегмент ринку монополізується, при тому, що в торгівлі і послугах в Україні зайняті 60% приватних підприємців [68, с. 227].

Третя перешкода – криза ліквідності і криза “не платежів”. Малі підприємства сьогодні існують за умов, коли вони винні контрагентам, а не навпаки. З багатьма контрагентами доводиться працювати в борг, під розписки, бартер тощо. Реальних платежів дуже мало, гроші в системі не циркулюють [69]. Також важливою проблемою є низький рівень процесів інформатизації та інноваційних технологій. Лише кожне 4-те підприємство – суб'єкт підприємницької діяльності в цілому по Україні здійснювало валові капітальні інвестиції, а серед малих підприємств – кожне 5-те. З кожних 100

підприємств здійснювали витрати на інформатизацію тільки 12–13 підприємств, а серед малих таких підприємств налічується тільки 8. Лише одне з 287 підприємств (0,39% до загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності) здійснювало витрати на технологічні інновації у 2020 році, а серед малих підприємств цей показник склав одне підприємство з 982 підприємств або 0,1% до загальної кількості малих підприємств в Україні [68, с. 228].

Така нестабільність засвідчує лише про те, що в Україні, так звані, малі підприємства отримують з боку держави дуже слабку підтримку. Що своєю чергою призводить до зменшення конкурентної спроможності малих суб'єктів господарювання, зменшення інвестиційно-інноваційної діяльності, низького розвитку інфраструктури виробництва та загальносуспільного вкладу і це все разом призводить до стримування розвитку економіки.

У сучасному етапі розвитку української економіки поміж більшості малих підприємств помічається брак вільних фінансових ресурсів, дефіцит достатньо доступних та відносно дешевих джерел та шляхів їхнього формування, не надто раціональний поділ капіталовкладень серед сфер обігу чи виробництва. Тому так існує проблематика оцінювання рівня забезпечення фін. ресурсами, пошуку джерел їхнього формування, оцінки вдалості їхнього застосування та випровадження раціонального менеджменту фінансовими ресурсами зостається складною та, як ніколи, актуальною.

3.2. Аналіз діяльності малих підприємств

Аналізуючи діяльність малих підприємств, перш за все, потрібно розділити всі чинники на зовнішні та внутрішні, утім, саме зовнішні впливам, котрі зазвичай жодною мірою не залежать від самих підприємств, докорінно міняють правила та аспекти їхнього функціонування.

Загалом, питома кількісна вага малих підприємств по регіонах України поміж всіх підприємств з плином років поступово збільшується, це у свою чергу призводить до скорочення питомої ваги середніх та великих суб'єктів. Заразом у структурі і кількість мікропідприємств невідмінно росте у структурі загальній структурі малих підприємств. Врешті, кількість малих підприємств у загальній структурі займає переважну більшість, понад 90%.

Структурно всі підприємства за період дослідження змінюються в бік росту кількості малих підприємств та скорочення решти. Сукупність економічних, соціальних, фінансових та політичного труднощів, що виникли унаслідок складного становища на сході країни та повної окупації й анексії ворогом Криму стали однією з причин значного скорочення активності підприємств з 2013 по 2016 рр., а з 2017 до початку повномасштабної війни спостерігалися вже більш стабілізаційні тенденції та зростання кількісного об'єму підприємств. Утім, ще у 2020 році малі підприємства, як в Україні так загалом по всьому світі були вражені новим несподіваним ударом, які всі дуже чудово відчували від спалаху пандемії COVID-19, що у свою чергу спричинило кризові процеси та порушення стабільності в економіці.

За інформацією, котру можна отримати з таблиці 3.2 простежуються структурні зміни у кількісній складовій малих підприємств за 2020 р. у порівнянні з 2014 р. у тому числі окремо по регіонах (інформація наведена без урахувань на той час тимчасово неконтрольованих територій України).

Загальному по Україні кількість малих підприємств з 2014 р. По 2020 р. збільшилася на 31110 одиниць. Значне їх збільшення спостерігається в таких регіонах: у м. Києві - на 16,05%, у Київській області - на 14,12%, Кіровоградській області – на 11,88%, Полтавській області – на 10,95 %, Дніпропетровській області – на 18,15%. Зменшення кількості підприємств спостерігаємо у Донецькій області – на 15,79%, у Тернопільській області – на 1,01%, у Херсонській області – на 0,89% [67].

Таблиця 3.3

Розподіл малих підприємств по регіонах [67]

Регіони України (області)	Кількість малих підприємств у 2014 р.		Кількість малих підприємств у 2020 р.		У % по відношенню до минулого періоду
	Одиниць	у % до загального показника	Одиниць	у % до загального показника	
Вінницька	8815	2,72	9272	2,48	105,18
Волинська	5212	1,61	5674	1,52	108,86
Дніпропетровська	24821	7,65	29327	7,85	118,15
Донецька	10538	3,25	8874	2,37	84,21
Житомирська	6177	1,90	6604	1,77	106,91
Закарпатська	5799	1,79	6360	1,70	109,67
Запорізька	13859	4,27	14692	3,93	106,01
Івано-Франківська	7652	2,36	7754	2,07	101,33
Київська	16868	5,20	19250	5,15	114,12
Кіровоградська	7286	2,24	8146	2,18	111,80
Луганська	2972	0,92	3180	0,85	107,00
Львівська	17718	5,46	19823	5,30	111,88
Миколаївська	10105	3,11	11078	2,96	109,63
Одеська	23048	7,10	24519	6,56	106,38
Полтавська	9415	2,90	10446	2,79	110,95
Рівненська	4898	1,51	5652	1,51	115,39
Сумська	5445	1,68	5677	1,52	104,26
Тернопільська	4871	1,50	4822	1,29	98,99
Харківська	23724	7,31	23867	6,38	100,60
Херсонська	7877	2,43	7807	2,09	99,11
Хмельницька	6589	2,03	7212	1,93	109,46
Черкаська	7686	2,37	8763	2,34	114,01
Чернівецька	3897	1,20	3984	1,07	102,23
Чернігівська	5644	1,74	5812	1,55	102,98
м.Київ	83682	25,78	97113	25,98	116,05
Україна	324598	100	355708	100	109,58

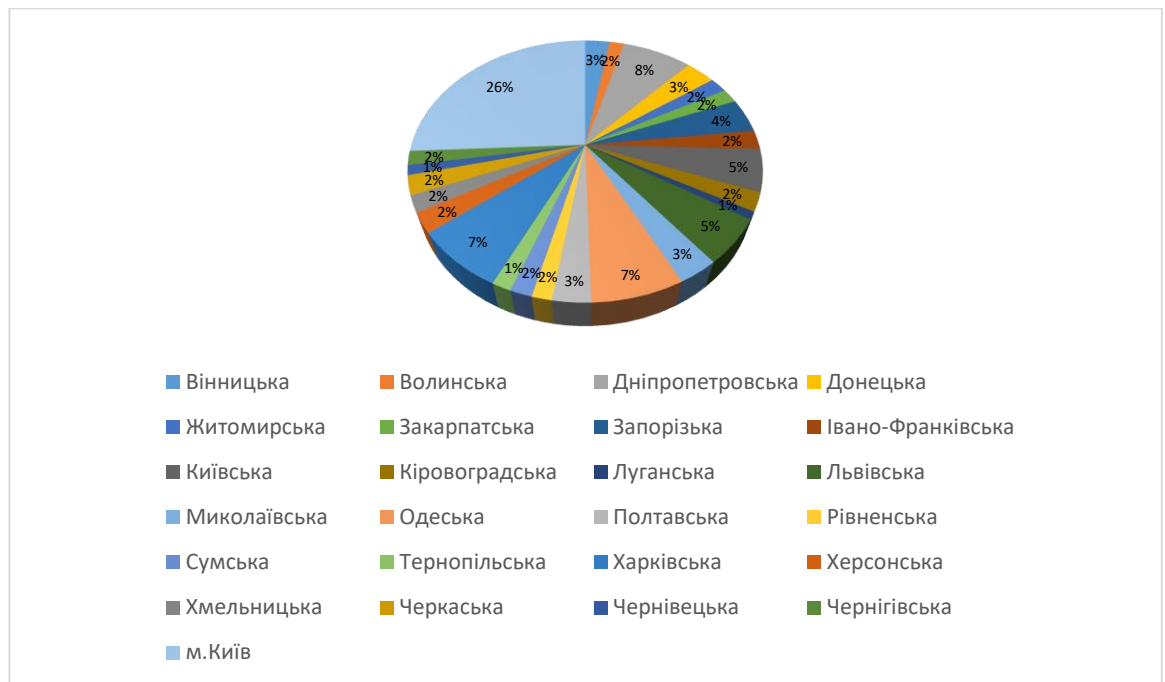

Рис.3.2 Розподіл малих підприємств по регіонах(в %) за 2014 рік

* Джерело: [67].

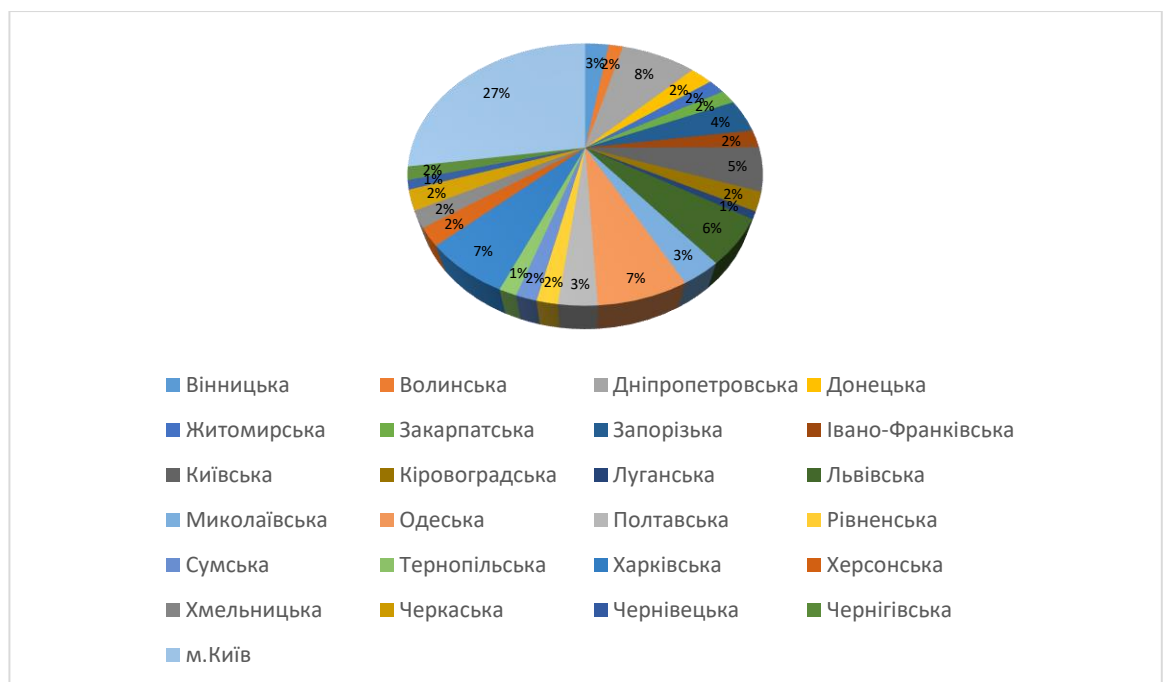

Рис.3.3 Розподіл малих підприємств по регіонах(в %) за 2020 рік

* Джерело: [67].

Якщо брати аналіз суто одного окремого суб'єкта малого підприємництва, тоді стає необхідним ретельне, структуроване розпланування всіх першочергових дій:

- визначення чинників зовнішнього та внутрішнього середовища;

- ретельний аналіз економічних інтересів та стосунків між власниками;
- аналіз загально економічних показників діяльності підприємства;
- планування сценарії та стратегій подальшого розвитку підприємства;
- розробка ймовірних прогнозів становище підприємства на ринку;
- оцінка ціни подолання кризового становища, можливого чи реального.

Тобто аналіз виражається через сукупність методів, процедур і стосунків в оцінці економічного стану підприємства зараз та прогнозування такого стану на майбутнє [70].

Отже, узагальненими завданнями аналізу діяльності малих підприємств являються:

- розкриття наскільки ефективно застосовуються вся ресурсна база підприємства;
- вимір потенціалу підприємства у кількісному вимірі;
- оцінка доцільності управління підприємством.

У цьому плані малі підприємства різко відрізняються від великого за рівнем ризиків. Наприклад, власники акцій великого підприємства може скинути частину акцій та захистити свій портфель, що недоступну власникам малого підприємства. Для малих підприємств, з погляду параметрів, загальноприйнятих сьогодні і заснованих на зарубіжних моделях, характерний низький рівень ліквідності. Основними характеристиками фінансового стану підприємства, з урахуванням інтересів різних користувачів інформації, будуть виступати: рентабельність, фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, ділова активність [70].

Основними показниками фінансового стану вважається фінансова стійкість підприємства. Тобто, фінансова стійкість є такий суб'єкт господарювання, який за рахунок власних коштів покриває засоби, вкладені в

активи, при цьому не допускає несплаченої дебіторської заборгованості та розплачується в строк за своїми зобов'язаннями [71, с. 129].

3.3. Пропозиції щодо забезпечення розвитку малих підприємств

В умовах воєнного стану та глобалізації господарських процесів в Україні зростає соціально-економічна важливість підприємництва. Це пояснюється тим, що воно вивчає сукупність проблем, які виникають у процесі функціонування сучасних мікро та макроекономічних систем під час війни. Стратегічні напрями розвитку національної економіки охоплюють проблемні питання становлення, розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємницьких структур в умовах невизначеності та ризику пов'язаного з проблемами експорту української продукції за кордон. Війна сповільнила чи призупинила роботу 85% українських компаній: серед них 1% не планують відновлювати свою діяльність, а 35% чекають кращих часів. Поміж основних проблем: нестача замовлень (50%), проблеми з логістикою (29%), нестача сировини (21%), не вистачає працівників (17%) [72, с. 264].

Важливою ініціативою стала і програма релокації підприємств із зон бойових дій на захід України. Підприємствам створюються умови для роботи на новому місці та можливості працевлаштування людей. За даними народного депутата Данила Гетманцева, станом на початок травня вже 500 підприємств з різних регіонів України переміщено в західні області, і 300 з них вже відновили свою роботу. Особлива увага зосереджена на виявленні та стимулюванні економічного розвитку громад під час війни в країні [72, с. 265].

Для розвитку підприємництва на регіональному рівні доцільним буде створення регіональних студій підприємницької майстерності, використання механізму активізації розвитку підприємницького середовища, реалізувати стратегію розвитку інфраструктурного забезпечення цього сектору, що

вбачатиме створення центрів консалтингової підтримки підприємців, центрів приватного партнерства, центрів інформаційного обслуговування підприємницьких структур, де будуть сформовані всі умови для стимулювання підприємницької ініціативи [73, с. 63]. Своєю чергою, реалізована підприємницька ініціатива буде базою для виникнення нових ідей, нових знань, нових спеціальностей, нових форм взаємодії з контрагентами, нових підходів до захисту соціально-трудових відносин, нових методів регулювання підприємницької діяльності, а також сприятиме розвитку економіки регіонів та країни у цілому. Шляхом стимулювання підприємницької ініціативи розвиватиметься й інноваційна активність у регіоні [74, с. 86].

В умовах сучасності та поточних господарських процесів малі підприємства, котрі справно сплачують всі обов'язкові платежі до державних бюджетів та отримують зовнішні інвестиції повинні отримувати податкові пільги, якщо у них буде достатньо позитивний фінансовий результат на кінець звітного періоду. Саме такий фінансовий інструмент являється одним з найефективнішим інструментом стимулювання економічних процесів у середині країни. сучасних умовах господарювання малим підприємствам України, що сплачують податок на прибуток та отримують інвестиції, для підвищення їх ділової активності повинні надаватися податкові знижки за результатами діяльності у кінці звітного періоду. Як довіряти досвіду більш розвинутих країн заходу, на економічних процесах будуть помітні знижки на податок з прибутку у розмірі 25% та більше від чинних ставок. При цьому буде відбуватися підживлення підприємств коштом власних джерел отримання коштів. Ба більше це ж конкретно збільшення розмірів власного капіталу має безпосередній вплив на укріплення фінансової стійкості кредитної спроможності та платоспроможності.

Запровадження на практиці податкових знижок за результатами діяльності дозволить підвищити ділову активність малих підприємств за рахунок збільшення оборотності коштів, що пов'язане з якісними змінами в

управлінні ресурсами підприємства. Вагома роль повинна відводитися державному замовленню. Пропонується не тільки розміщувати не менше 20% державного замовлення у невеликих підприємствах [75, с. 114].

Тяжка ситуація, котра сталася з малими підприємствами в українських реаліях вимагає нагальних заходів та рішень щодо стимулювання й не лишень його створення, але й щодо подальшого розвитку. Так основні акценти стосовно стимуляції розвитку підприємництва слід зробити на:

- скорочення податкового тиску;
- запровадження пільгової системи стосовно оподаткування;
- запровадження доступної системи субсидій та дотацій;
- кредитування для бізнесу з низькими ставками;
- сприяння з боку держави лізингових відносин між суб'єктами господарювання;
- надання доступних майданчиків для участі в державних тендерах та закупівлях бюджетними установами;
- започаткування доступної та зрозумілою ресурсної бази з консультування громадськості щодо питань започаткування та ведення малого підприємництва.

Для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні необхідно створити механізм ефективної взаємодії між державою та підприємницьким сектором. Його відсутність засвідчується тим, що, малі та середні підприємства не становлять вагому частки у внутрішньому валовому продукті України [76, с. 129]. Становлення міцного прошарку малих підприємців, має довго тривалий характер, який має певну етапність, утім, щоб максимально прискорити всі процеси у позитивному руслі слід якомога швидше покінчити з наявною кризовою ситуацією та забезпечити стабільне майбутнє для всієї країни.

Європейський досвід показує, що створення інституції чи органу, що безпосередньо займається й несе відповідальність за розвиток та підтримку малих підприємств – це ключовий аспект успіху в даному питанні. Тож, для

підтримки та розвитку малого бізнесу в Україні першочергово має бути створено збалансоване середовище, що включає у себе комплексну систему підтримки та єдиний орган, що буде відповідальним за загальнодержавну економічну та соціальну політику розвитку і підтримки [77, с. 65].

Українська державна політика у питаннях стимулювання розвитку і підтримки має піддатися таким змінам, щоб вона дійсно почала діяти і виконувати свою безпосередню мету. Слід запроваджувати досвід Європейського союзу, де мале підприємництво підтримується, безпосередньо, як грошима, так і найрізноманітнішими пільгами та вузькопрофільними програмами.

Основними пріоритетними напрямками реалізації державної підтримки малого підприємства в Україні має стати:

- оптимізація та спрощення процедур започаткування підприємницької діяльності в Україні;
- створення ефективної системи підтримки розвитку та моніторингу малого підприємництва в єдиному уповноваженому державою центрі;
- доступність фінансових ресурсів для суб'єктів підприємницької діяльності;
- розроблення і запровадження сучасного механізму надання пільг малому бізнесу;
- розвиток кредитно-фінансових механізмів та впровадження фінансових технологій, спрямованих на розвиток МСП;
- розширення доступу МСП до закупівель для муніципальних та державних потреб, а також для потреб підприємств з державною участю;
- спрямування державних ресурсів на підтримку структурної перебудови економіки з напрямку розвитку малого бізнесу;
- сприяння в просуванні продукції малих і середніх підприємств на регіональний, державний та міжнародний ринки;
- проведення інформаційно-аналітичного моніторингу розвитку малого і середнього бізнесу та розробка заходів державної політики щодо

подальшого розвитку підприємництва та стимулювання сталого розвитку [78, с. 52-53].

Висновки до розділу 3: Наразі сфера малого підприємництва перебуває у складному становищі через важко економічно-політичне становище, безліч років бездіяльності, млявої державної політики взаємодії з найчисельнішим прошарком підприємництва та критичне кризове становище викликане російською агресією на початку цього року.

Після перших проявів російської агресії на сході України та анексії Автономної Республіки Крим українська економіка загалом та малі підприємства у тому числі опинилися у важкому, либонь навіть критичному становищі, але збройний відсіч ворогу та низка стабілізаційних реформ дозволили нормалізувати економічні процеси всередині країни. До початку 2022 року Україна стабільно збільшувала свою економічну міць і з'являлося дедалі більше нових малих підприємств. Звісно, ковідна криза та далеко не завжди сприятлива політика з боку держави вносила свої поправки, утім, підприємливі люди за будь-яких умов знаходили способи розвивати свою справу та примножувати економічні блага. Найжвавішою у плані малого підприємництва почувала себе саме столиця, щороку саме у столиці ставили нові статистичні рекорди.

Враховуючи великий перелік економічних, соціальних та політичних проблем у світі та, безпосередньо, в Україні, розвиток малого підприємництва набуває все більшої актуальності та популярності, як ефективного інструменту для вирішення наявних проблем у країні. Україна має доволі великі перспективи для його розвитку.

У такі важкі часи для нас усіх українській державі слід залучити незалежним фахівців і розробити ефективну, по-справжньому дієву політику з підтримки та сприяння малому підприємству.

Мале підприємств мусить стати ще міцнішим фундаментом для української державності та стати тим поштовхом, що дозволить пережити

війну в економічному плані та у післявоєнний період дієво розпочати відбудову поруйнованих та визволених куточків української держави. Україна мусить підтримати мале підприємство, а воно стане тим фундаментом, котрий возвеличить її.

ВИСНОВКИ

У процесі написання дипломної роботи було розглянути економічну сутність, класифікації та нормативно-правове забезпечення особливостей розвитку малих підприємств, адже без розвинутого прошарку самодостатніх малих підприємств ще жодна розвинута країна не обійшлася і не досягла свого піку економічного розвитку та процвітання. Основний лейтмотив цієї роботи полягає у тому, що мале підприємств у жодному разі не слід ототожнювати з великим бізнесом, що мале підприємництво потребує особливої уваги, загальнодержавної політики та просвітницької роботи.

Жодне підприємство не може існувати без ведення обліку своєї діяльності, тобто без бухгалтерського, управлінського та податкового. Утім, через свої розміри та часто специфіку господарювання ведення повноцінного обліку тільки зайвий раз обтяжує суб'єкти і забирає цінні ресурси, які можна було б вкласти у власний розвиток. Тому на законодавчому рівні було прийнято спрощену методику ведення обліку та фінансової звітності для суб'єктів малого підприємництва. При чому саме правильно організована система складання і подання обов'язкової звітності забезпечує великий поріг появи нових підприємств, що у свою чергу значною мірою сприяє загальноекономічному добробуту в країні, адже чим більше самодостатніх людей – тим більше відбувається корисних перетворень у суспільстві та державі. Проте все ще існує проблеми обліку та їх вирішення є актуальними і важливими для всіх підприємств, адже від достовірності та оперативності обліку залежить уся фінансова діяльність малих підприємств.

Побудова ефективних механізмів сприяння розвитку малих підприємств, потребує докорінних змін у виконавчих та законодавчих гілках влади, адже саме достатньої волі владних кіл завжди бракувало, щоб максимізувати користь від малого підприємництва. Ще одним важливим аспектом розвитку цієї сфери являється податковий тягар з боку держави.

Звісно, існування єдиний податок дуже спрощує діяльність, але все-таки цього недостатньо, по факту, єдиний податок найбільш дієвий для мікропідприємств, а от уже для більших суб'єктів, особливо тих, що є платниками податку на додану вартість, уже не так сильно дозволяє боротися з надлишковим податковим тиском з боку тієї ж держави. До того ж нормальній діяльності малих підприємств, яка спрямована на максимізацію свого прибутку, заважає постійна манія контролю державних органів, регулярні перевірки податкової служби, впровадження фінансового моніторингу, тотальна фіскалізація всіх розрахункових операцій.

У той же час заразом зі спрощеними вимогами обліку з боку держави у самих малих підприємств часто виникає нестача облікової інформації, котра могла б сприяти прийняттю вдаліших управлінських рішень та залученню нових коштів із зовні. Тому якщо підприємство прагне справді розвитку вони повинно ретельно ставитися до обліку та за кожної вдалої нагоди черпати всі необхідні дані з бухгалтерських реєстрів.

Сучасні реалії є такими, що слід переймати закордонний досвід та інтегрувати більше спеціалізованого законодавства саме до малих суб'єктів підприємництва. А національні положення(стандарти) бухгалтерського обліку потребують ще більшого наближення до міжнародних стандартів. Це допоможе більшою мірою інтегрувати вітчизняну економіку до загальноєвропейських норм і залучити додаткові кошти від закордонних інвесторів.

До основних плюсів малого підприємства можна віднести:

- невеликий первісний капітал;
- відносно невеликі витрати пов'язані з підприємницькою діяльністю;
- спромога до швидких змін та гнучкої адаптації;
- відносно невелика окупність;
- залучення широких мас населення до робочого процесу.

А мінусами можуть стати:

- високий ризик зазнати невдачі;
- монополізації ринків великими компаніями;
- невисока професійна складова керівного складу та робітників;
- труднощі з отримання кредитування.

У плані оптимізації облікових процесів на малих підприємствах, то за це зазвичай відповідає належне спеціалізоване програмне забезпечення, котре власники купують для спрощення собі обліку та кращого сприйняття інформації про свій суб'єкт господарювання.

Також було запропоновано кілька нових способів покращення загально державного розвитку малих підприємств, котрі вилилися з дослідження статистичних даних, наданих Державною службою статистики України.

Частково облікові процеси малих підприємств були охарактеризовані за допомогою вивчення типового представника цієї сфери – товариство з обмеженою відповідальністю ВКФ "ІНТЕМ". На даному підприємстві облік здійснюється у відповідності з чинним законодавством. Однак загалом можна відмітити, що обліковий процес організовано з певними недоліками. Наприклад, недостатня кількість аналітичної інформації та не розуміння важливості проведення аналітичних дослідження. Адміністрація підприємства вже почала приймати заходи по усуненню цих недоліків. Також велика увага має приділятися внутрішньому контролю за грошовими коштами та матеріальними ресурсами, тому що від правильної організації контролю цих аспектів залежить, насамперед, чіткість всього облікового процесу.

Наостанок, варто зазначати, що розвиток малих підприємств в Україні має свою специфіку та самобутній характер, а також величезний потенціал для подальшого розвитку та впровадження новітніх європейських ідей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мадрига Г.М. Поняття, місце і роль малих підприємств в економіці: економічні та соціальні аспекти. *Науковий вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2013. С. 154-163;
2. Штулер І.Ю. Еволюція теорій економічного розвитку у сучасному вимірі знань. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016 № 9 С. 216-219;
3. Конєва Т.А. Роль малого бізнесу в економіці України. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 80 С. 74-76;
4. Красота О. Мале підприємництво: економічна сутність та роль у подоланні кризи. *Економіка*. 2010. № 117 С. 37-40;
5. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності". веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-17#Text>;
6. Білорус О.Г. Фінансові та грошово-кредитні чинники інвестиційно-інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу. *Банківська справа*. 2014. № 1. С. 14-18;
7. Волощук Н.Ю. Теоретичні підходи до дослідження сутності категорії малого підприємництва. *Науковий вісник Мукачівського державного університету: Економіка*. 2015. № 2(2). С. 13-17;
8. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 488 с.;
9. Довгальова О.В., Балабенко О.В. Управління малим бізнесом: підручник. Донецьк: Цифрова типографія, 2011. 298 с.;
10. Кузьменко А.В., Козакова А.С. Перспективні напрями підвищення конкурентоспроможності малого підприємництва в умовах ринкової економіки. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 31. С. 289-294;
11. Красота О.В., Кір'єв І.С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. *Ефективна економіка*. № 2. С. 278-282;

12. Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., Малік М.Й., Ходаківська О.В., Ковальова О.В., Мамчур В.А., Півторак В.С., Супрун О.М., Прутська О.О., Саковська О.М., Ксенофонтова К.Ю., Мамчур Л.В., Алексеева О.В., Горбатюк О.В., Грищенко О.Ю., Мартинюк М.П., Гаврилюк В.Г., Пехов В.А., Іванченко В.О., Білокінна І.Д., Горошко Г.М., Кононенко О.М. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність: монографія. Київ: ННЦ “ІАЕ”, 2017. 204 с.;

13. Акименко О.Ю. Нагорний П., Становлення облікової системи малих підприємств в Україні: ретроспективний аспект. *Збірник тез доповідей 2022*. С. 93-95;

14. Кайдрович Х.І. Малі підприємства, як основа малого бізнесу, сутність малого підприємства для розвитку економіки. *Abstracts of XXXI International Scientific and Practical Conference*. 2022. С. 44-47;

15. Конституція України. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>;

16. Господарський кодекс України. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>;

17. Кулик Л.Ю., Курляк М.В. Організація обліку на суб'єктах малого підприємництва в Україні. Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: регіональні особливості та світові тенденції: *III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів та молодих вчених*. 2019. С. 305-306;

18. Андрейчук Л.М., Курляк М.В., Максимішин А.В. Інвестиції та їхнє значення в економічному розвитку країни. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств: “Формування і ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств”: *VIII Міжнародна науково-практична щорічна інтернет-конференція*. Львів: Ліга-Прес. 2019. С. 235-237

19. Податковий кодекс України. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>;

20. Митний кодекс України. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>;
21. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>;
22. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. веб-сайт. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text\\$](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text$);
23. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text>;
24. Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2021-%D0%BF#Text>;
25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 “Спрощена фінансова звітність”. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>;
26. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063#Text;
27. Спрощений План рахунків бухгалтерського обліку. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text>;
28. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 25.06.2003р. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03#Text>;
29. Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 15.06.2011р. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0720201-11#Text>;
30. Хоча Н.В. Нормативно-правове забезпечення облікової системи малих підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 5. С. 1048-1053;

31. Закон України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні”. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>;

32. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності”. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4014-17#Text>;

33. Топоркова О.А., Ткач В.М., Шмерук І.А. Нормативно-правове регулювання малого бізнесу в Україні. Економічна кібернетика: шлях до цифрової економіки : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, (1–2 берез. 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 64–69.

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”. Веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>;

35. Класифікація підприємств. Малий бізнес у системі ринкової економіки. веб-сайт: https://pidru4niki.com/16330826/politekonomiya/klasifikatsiya_pidpriyemstv_mali_y_biznes_sistemi_rinkovoyi_ekonomiki;

36. Євсєєва О.О. Нова класифікація підприємств та її вплив на організацію складання та подачі фінансової звітності суб’єктів господарювання. *Економічний простір*. 2018. № 129. С. 135-152;

37. Євсєєв А. С. Науково-практичні підходи до класифікації підприємств. *Розвиток сучасних міжнародних економічних відносин: фінансово-економічні та соціальні чинники. II Міжнародна науково-практична конференція* 2018. С. 59-60;

38. Ляпін Д.В. Огляд класифікації малого підприємництва в Україні та у світі. *Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць*. 2021. № 1(42) С. 204-213;

39. SBS Expert Meeting “Towards better Structural Business and SME Statistics”, OECD, Statistics Directorate. веб-сайт. URL: <https://www.oecd.org/sdd/business-stats/35484622.pdf>;
40. The Mediterranean Middle East and North Africa 2018. веб-сайт. URL: <https://www.oecd.org/publications/the-mediterranean-middle-east-and-north-africa-2018-9789264304161-en.htm>;
41. European Commission. User guide to the SME Definition in European Union. веб-сайт. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/756d9260-ee54-11ea-991b-01aa75ed71a1>;
42. Щербак В.Г. Створення та використання конкурентних переваг персоналу в сучасних технологіях управління підприємством: наукове видання. Харків: ХНЕУ, 2006. 164 с.;
43. Бордюк М.О. Розвиток малого підприємництва в регіональній економіці: дипломна магістерська робота. Київ. 2021. 104 с.;
44. Бордюк М.О. Особливості розвитку малого підприємництва в регіоні. *Збірник VI Науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю “АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА УПРАВЛІННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ”*. 2021. С. 31;
45. Заваженко А.О. Інституції та їх вплив на економічний розвиток: пастка середнього доходу. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Економіка”: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА, березень 2022. № 24(52).С. 4–10;
46. Мазур К.В., Сімоник Л.С. Стан бізнес-середовища малих та середніх підприємств в Україні. *“Молодий вчений”*. 2018. № 5(57). С. 726-729;
47. Світовий банк: Україна у рейтингу “Ведення бізнесу в 2018 році”. веб-сайт. URL: <http://afo.com.ua/uk/news/2-general-assessment/1130-world-bank-ukraine-in-the-ranking-doing-business-in-2017>;
48. Поповенко Н.С., Ганенко О.В. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка: реалії часу*. 2012. № 1(2). С. 126-132;

49. Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного регулювання*. 2017. № 1(51). С. 50-53;

50. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні. веб-сайт. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=153cbc70>;

51. Швець Г.С. Сучасне бізнес середовище малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2017. № 34. С. 31-39;

52. Візняк Ю.Я. Діагностика бізнес середовища підприємства і роль неурядових організацій щодо запобігання та протидії корупції у сфері оподаткування. *Економіка підприємництва*. 2016. № 1. С. 235-240;

53. Подмешальська Ю.В., Степаненко В.А. Облік витрат на збут. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24 С. 31-35;

54. Семіген А. С. Доходи як основне джерело фінансування діяльності підприємства. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів: Інформаційні технології, економіка та право: стан та перспективи розвитку (ІТЕП-2016)*. 2016. С. 186-187;

55. Берадзе Л.Є., Берадзе М.О., Воронова Л.О. Бухгалтерський облік для економістів і правознавців: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2007. 648 с.;

56. Подолянчук О.А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. С. 11-18;

57. Марченко К.С. Фінансова звітність малих підприємств України та зарубіжжя: спільні ознаки й відмінності. *Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: проблеми теорії та практики: збірник тез доповідей учасників II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 2017. С. 27-30;

58. Степаненко О.І. Фінансова звітність суб'єктів малого бізнесу, її призначення та побудова. *Економічний потенціал регіонів: теоретичні засади*

та практика реалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2021. С. 55-59;

59. Песцова-Світалка О.С., Більдій А.В. Актуальні питання підготовки фінансової звітності суб'єктами малого підприємництва. Науково-практичний журнал: "Регіональна економіка та управління" 2019. № 4(26) С. 50-54;

60. Бузак Н.І. Актуальні аспекти організації обліку суб'єктів малого підприємництва. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. № 2. С. 3-14;

61. Спіфанова І.М. Роль і місце аналізу фінансової звітності в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єктами господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 23(1) С. 162-166;

62. Кужельний М.В., Левицкая С.О. Організація обліку: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 240 с.;

63. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів: 8-ме вид. Житомир: ПП "Рута", 2009. 912 с.

64. Кузьмін О.Є., Яструбський М.Я. Розвиток обліку суб'єктів малого підприємництва України в умовах Євроінтеграції. *Економіка та управління підприємством*. 2018. № 1(129) С. 148-151;

65. Небильцова О.В., Король В.І. Особливості застосування міжнародного стандарту фінансової звітності для малих та середніх підприємств у Європейському Союзі та Україні. *Економічний аналіз : збірник наукових праць*. 2015. № 2 С. 292-297;

66. Винятинська Л.В., Сенчук І.В. Оцінка стану та тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 1(59). С. 42-49;

67. Державна служба статистики України. веб-сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>;

68. Пилипенко Л.О. Сучасні проблема розвитку малих підприємств в Україні. *Всеукраїнська конференція “Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва”*. 2022. С. 226-230;
69. Національна програма сприяння розвитку малих підприємств в Україні. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14#Text>;
70. Олешко Т.І., Попик Н.В., О.Ю. Арасланова, Аналіз малого та середнього бізнесу України під час пандемії COVID-19. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 39-42;
71. Петряєва З.Ф., Петряєв О.О. Аналіз фінансової звітності підприємства: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ, 2009. 248 с.
72. Гайда Г.М. Стратегія розвитку підприємництва в умовах воєнного стану горохівської отг. *Всеукраїнська конференція “Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва”*. 2022. С. 264-266;
73. Овчиннікова Т.В. Розвиток підприємництва на регіональному рівні на сучасному етапі. *Всеукраїнська конференція “Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва”*. 2022. С. 62-64;
74. Кухарук Н.В., Кривов'язюк І.В. Розвиток підприємницької діяльності в Україні та її регіонах. *Східна Європа: економік, бізнес та управління*. 2018. № 3(14). С. 82-87;
75. Турчак В.В., Олійник Л.Г. Стимулювання розвитку підприємництва на регіональному рівні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 19(3) С. 111-115;
76. Максименко Н.Д. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Вісник НТУ “ХПІ”*. 2013. № 6(980). С. 128-131;
77. Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. 2020. № 1. С. 63-71;

78. Іваницька С.Б. Перспективи розвитку малого та середнього підприємництва. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук "Modern Economics"*. 2019. № 18. С. 49-54.

ДОДАТКИ

Додаток А

Статут ТзОВ "Виробничо-комерційної фірми "ІНТЕМ""

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК Виконавчий комітет Івано-Франківської області "09" <u>лютого</u> 1995 р. Регістраційна справа № <u>3078</u>	ЗАРЕЄСТРОВАНО зміни (доповнення) "03" <u>лютого</u> 1995 р. Регістраційна справа № <u>3078</u>
---	--

Регістраційна справа № 3078 "ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНОЇ ФІРМИ "ІНТЕМ""

м. Івано-Франківськ,
держава Україна.

"03" лютого 1995 р.

1.1. У відповідності з досягнутою домовленістю між громадянами України, далі учасники, : Макойда Степан Васильович, що проживає в м. Івано-Франківську, по вул. Набережна 32 кв.24, Олійник Степан Дмитрович, що проживає в м. Івано-Франківську по вул. Вовчинецькій 208А кв.33, Ковбанюк Іван Іванович, що проживає в м. Івано-Франківську по вул. Будівельників 19 кв.88 та Василів Ярослав Олексійович, що проживає в м.Івано-Франківську по вул.Б.Хмельницького 82/3 кв.17, засновників підприємства "ІНТЕРВАЛ", зареєстрованого рішенням Івано-Франківського місьвиконкому N 269 від 21 серпня 1991 року, шляхом об'єднання на пайовій участі їхнього майна та грошових засобів, визначених в прибутках, майні та коштах підприємства "ІНТЕРВАЛ", що є власністю учасників, створити Товариство з обмеженою відповідальністю "ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА "ІНТЕМ"", далі ВКФ.

1.2. ВКФ є правонаступником прав, обов'язків та всіх грошових, майнових і немайнових зобов'язань підприємства "ІНТЕРВАЛ".

1.3. ВКФ створюється з метою здійснення господарської виробничої діяльності і отримання прибутку, для задоволення економічних інтересів учасників та працівників ВКФ, а також досягнення соціального ефекту шляхом створення нових робочих місць.

**ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ
ДІЯЛЬНОСТІ ВКФ.**

2.1. Для досягнення поставлених перед ВКФ "ІНТЕРВАЛ" завдань, останнє в установленому порядку як на Україні, так і поза її межами здійснює такі види діяльності:

- виробництво будівельних матеріалів і конструкцій (цегли, блоків, наповнювачів, покрівельних матеріалів, каменів, виробів залізобетону, дерева і композитних матеріалів);
- будівництво і ремонт цивільних та промислових споруд і будівель;
- виробництво металопродукцій побутового і виробничого технічного призначення;
- здійснення медичної практики;
- виробництво столярних виробів;
- розробка проектно-конструкторської документації електро-монтажних робіт;
- монтажні та пусконаладжувальні роботи побутового, торговельного і промислового електрообладнання;
- ремонт та технічне обслуговування електрообладнання та електричних машин;
- електрифікація цивільних та промислових об'єктів (влаштування проводки, електроарматури, підключення електроустановок);
- посередницька діяльність в постачанні електротехнічними матеріалами та електрообладнанням);
- надання послуг і консультацій з оформленням документації по прийманню-здачі об'єктів державним контролюючим органам;

- 2 -

- виконання ремонтно-будівельних і опоряджувальних робіт;
- виробництво меблів;
- роздрібна торгівля промисловими і продовольчими товарами (в т. ч. на комісійних засадах і закуплених у населення), виїзна і виїзна торгівля на промислових і колгоспних ринках;
- гуртова та дрібно-гуртова торгівля промисловими і продовольчими товарами, продукцією виробничо-технічного призначення;
- закупівля і заготівля у населення сільськогосподарської продукції;
- зберігання сільськогосподарської продукції рослинного походження;
- утримання і спорудження готелів, мотелів, пансіонатів і баз відпочинку;
- переробка сільськогосподарської продукції і виробництво харчових продуктів (м'ясомолочних, хлібобулочних, кондитерських, фруктових-овочевих і безалкогольних напоїв);
- виробництво товарів широкого вжитку господарського призначення;
- комісійна торгівля автомобілями;
- паркінг та реалізація легкових і вантажних автомобілів;
- надання послуг стоянки автомобілів, їх спорудження і утримання;
- надання послуг прокату легкових та вантажних автомобілів;
- ремонт та технічне обслуговування легкових та вантажних автомобілів;
- проведення виставок, ярмарків, аукціонів;
- спорудження, утримання і здача в оренду складських та виробничих приміщень і площ;
- здійснення внутрішніх та міжнародних автомобільних перевезень вантажів і пасажирів (автобусами і мікроавтобусами), згідно чинного законодавства України;
- виробництво консервованої і швидкозамороженої продукції (в тому числі з м'яса, худоби, птиці, риби);
- надання транспортно-експедиційних послуг по перевезенню вантажів і пасажирів (автобусами і мікроавтобусами) автомобільним транспортом, згідно чинного законодавства України;
- надання посередницьких послуг шляхом участі в біржових торгах, аукціонах, тендерах, виконання брокерських, агентських, дилерських та дистрибуторських угод;
- організація азартних ігор та утримання гральних закладів (казино, більярдних, гральних автоматів);
- надання послуг громадського харчування через власну мережу кафе, їдалень, кафе, ресторанів;
- надання рекламно-інформаційних послуг, консультацій з питань підприємництва, маркетингу і менеджменту;
- здійснення зовнішньоторговельних експортно-імпортних операцій в межах статутної діяльності;
- виробництво власної кулінарної продукції;
- торгівля нафтопродуктами і паливом через власну мережу заправочних станцій;
- закупівля у населення і переробка шкіри, хутра, пуху і перу;
- надання послуг внутрішнього та міжнародного туризму, організація обслуговування на підставі ліцензії;
- виробництво швейних виробів з шкіри, хутра, пір'я і перу;
- запис аудіо та відеокасет;
- організація і експлуатація салонів і студій відеопок-
азу, звуку та відеозапису, прокат звуку та відеокасет;
- підготовка і організація набору робочої сили;

- 3 -

- надання послуг охорони майна та особистої охорони згідно чинного законодавства ;
- надання послуг типу "інжинірінг", "ноу-хау", "лізінг", експорт та імпорт наукових розробок і платежів;
- торгівля лікарськими засобами, медпрепаратами, медичною технікою, предметами догляду за хворими, виробами медичного призначення та особистої гігієни ;
- заготівля та реалізація лікарських рослин і сировини;
- розробка і виготовлення проектно-кошторисної документації на спорудження і газифікацію газопроводів і газового обладнання цивільних та промислових споруд, будівель;
- надання послуг копіювання, поліграфії на підставі ліцензії;
- здійснення науково-дослідних та проектно-конструкторських, пошукових та кошторисних робіт в галузі мікроелектронної та електронної техніки і зв'язку та побутової техніки;
- надання послуг комп'ютерного, радіо- та телекснофаксимального зв'язку ;
- розробка, впровадження та реалізація математичного і програмного забезпечення до засобів обчислювальної техніки та гральних автоматів;
- навчання, підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів по експлуатації та обслуговуванню електронно-касових апаратів, засобів електронно-обчислювальної техніки та зв'язку;

ПРАВОВИЙ СТАТУС.

3.1. ВКФ вважається створена з дня затвердження учасниками його Статуту. ВКФ набуває прав юридичної особи з дня державної реєстрації.

3.2. В своїй діяльності ВКФ керується цим Договором і Статутом ВКФ та вимогами чинного законодавства, рішеннями зборів учасників.

3.3. ВКФ є власністю його учасників на праві спільної власності, з визначенням часток кожного учасника.

3.4. Кожен учасник несе відповідальність по зобов'язаннях ВКФ в розмірах своєї частки.

3.5. Місце знаходження ВКФ : Україна, м.Івано-Франківськ вул. Воїнів-Інтернаціоналістів 12, тел. 4-61-12.

СТАТУТНИЙ ФОНД.

4.1. Статутний фонд ВКФ визначається у розмірі 1000000000 (один мільярд) карбованців, з яких: 250000000 крб або 25% належить Макойді Степану Васильовичу, 250000000 крб або 25% належить Василю Ярославу Олексійовичу, 250000000 крб або 25% належить Ковбанюку Івану Івановичу та 250000000 крб або 25% належить Олійнику Степану Дмитровичу.

4.2. Кожному учаснику на його частку у Статутному фонді видається свідоцтво ВКФ, яке не є цінним папером, а посвідчує право власності в майні ВКФ.

ПРАВА І ЗОБОВ'ЯЗКИ

5.1. Учасниками ВКФ можуть бути будь-які юридичні та фізичні особи, крім випадків, передбачених законодавчими актами України, котрі бажають своїми коштами взяти участь в діяльності ВКФ.

5.2. ВКФ може бути учасником іншого добровільного товариства, спілки й інше, як підприємницького так і непідприємницького характеру діяльності, має право створювати спільні з

- 4 -

іноземними учасниками підприємства, господарські товариства і асоціації.

5.3. Вклади в майно ВКФ за рішенням зборів учасників можуть прийматись у вигляді будівель, споруд, обладнання й інших матеріальних цінностей, цінних паперів, прав володіння і користування землею, водою й іншими природними ресурсами, а також інтелектуальною власністю, грошових засобів у національній та іноземній валюті. Учасник втрачає право розпоряджатись своїм майном, правами і коштами, переданими ВКФ у вигляді вкладу.

5.4. Незалежно в якому вигляді передано вклад, вартість його виражається в національній валюті згідно встановлених розцінок на дату внесення вкладу за погодженням учасників ВКФ.

5.5. ВКФ вправі створювати на території України та за її межами філії, представництва і дочірні підприємства, що діють на підставі положень затверджених зборами засновників. Згадані структурні утворення можуть наділятися основними і обіговими засобами за рахунок майна ВКФ.

5.6. ВКФ вправі випускати акції і облігації, порядок та умови випуску котрих визначаються зборами засновників, відповідно до законодавчих актів України.

5.7. Учасники ВКФ мають право:

- брати участь в управлінні справами ВКФ шляхом участі в зборах з правом вирішального голосу, пропорційно вкладу в майно ВКФ (1% - один голос);
- одержувати інформацію про діяльність ВКФ;
- переважне право на отримання роботи в ВКФ за спеціальністю;
- переважне право на отримання продукції, робіт і послуг, товарів, що виробляються ВКФ;
- отримувати частку в прибутках ВКФ, пропорційно вкладу в Статутний фонд;
- укладати з ВКФ цивільно-правові угоди, що не заперечуються законодавчими актами України;
- учасник ВКФ має право за згодою решти учасників уступати свою частку (або її частини) одному чи кільком учасникам ВКФ, або третім особам;
- на переважне придбання частки уступаючого її учасника, за погодженнями між ними розмірами.

5.8. Учасники ВКФ зобов'язані:

- вносити вклади (додаткові внести) в розмірі, способом і в порядку, передбаченому установчими документами і зборами засновників;
- брати особисту участь в діяльності ВКФ, відвідувати збори учасників;
- не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність ВКФ;
- утримуватись від участі в інших товариствах, підприємствах і організаціях, що конкурують з ВКФ. Не вчинювати від свого імені, чи від імені ВКФ дій, котрі б шкодили інтересам ВКФ;
- дотримуватись положень установчих документів та рішень зборів учасників.

ПРИБУТОК І ФОНДИ.

6.1. Чистий прибуток, після оплати ВКФ податків, передбачених законодавчими актами України і оплати праці його працівників, розподіляються між учасниками пропорційно їхній частці на основі рішення зборів учасників.

6.2. За рахунок власних прибутків у ВКФ створюється Резервний фонд у розмірі 25% Статутного фонду. Розмір щорічних відрахувань до Резервного фонду становить 5% суми чистого при-

Продовження додатку А

- 5 -

бутку.

6.3. Порядок розподілу чистого прибутку від господарської діяльності, створення фондів розвитку виробництва, соціального розвитку та інших фондів, визначення розміру дивідентів встановлюються рішенням зборів учасників поквартально і щорічно.

6.4. Збитки ВКФ відшкодовуються за рахунок Резервного фонду, а у випадках, коли засобів цього фонду не вистачатиме, то за рахунок інших коштів і майна ВКФ або додаткових вкладів учасників на підставі рішення зборів учасників.

ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ

7.1. Органами управління ВКФ є: збори учасників, директор і ревізійна комісія.

7.2. Збори учасників є вищим органом ВКФ. Збори вправі приймати до свого вирішення будь-які питання, передбачені цим Договором, Статутом ВКФ, призначати Директора та обирати Ревізійну комісію.

7.3. Директор є виконавчим органом ВКФ, виконує рішення зборів учасників та інші обов'язки і права, що передбачені цим Договором, Статутом ВКФ, законодавчими актами України. Директор підзвітний тільки зборам учасників.

7.4. З метою контролю за діяльністю Директора створюється Ревізійна комісія. Права і обов'язки ревізійної комісії, порядок створення і кількісний склад визначаються зборами учасників.

ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВКФ

8.1. Припинення діяльності ВКФ відбувається шляхом його реорганізації чи ліквідації за рішенням зборів учасників, а також у випадках і на умовах, передбачених законодавчими актами України.

8.2. Установчими документами ВКФ є цей Договір і Статут, на підставі і у відповідності з котрими здійснюється діяльність ВКФ.

8.3. Цей Договір підписаний громадянами:

Василів Ярослав Олексійович

Макойда Степан Васильович

Ковбанюк Іван Іванович

Олійник Степан Дмитрович

м. Івано